

การศึกษาความหมายหรือคำจำกัดความของศาสตร์นั้น ๆ จะช่วยให้ผู้ที่ศึกษามองเห็นแนวทางใการศึกษา ส่วนการศึกษาขอบข่ายของสาขาวิชาจะช่วยให้เข้าใจความเชื่อมโยงในองค์ประกอบของความรู้ ที่นำมาใช้สำหรับศึกษาความหมาย และขอบข่ายของวิชาภูมิศาสตร์ที่ควรทำความเข้าใจ มีดังนี้

ความหมายของภูมิศาสตร์

เมื่อพิจารณาจากรูปศัพท์ของภูมิศาสตร์ที่ใช้ว่า geography คำนี้มาจากคำว่า geographia ในภาษากรีก ซึ่งหมายถึง การบรรยายถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับโลก

นอกจากความหมายจากรูปศัพท์ข้างต้นแล้ว ยังมีผู้ให้ความหมายของ ศาสตร์ภูมิศาสตร์ไว้หลายแนวทาง เช่น

- ภาพของโลกที่เรามองเห็น
- ภาพความสัมพันธ์ทางธรรมชาติมนุษย์และวัฒนธรรมรูปแบบต่างๆ
- การศึกษาที่ว่าด้วยการบรรยายและอธิบายเกี่ยวกับสิ่งที่ธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น
- วิชาที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในดินแดนต่างๆ ของโลก

ขอบข่ายของวิชาภูมิศาสตร์

เมื่อพิจารณา จากการประมวลความหมายของภูมิศาสตร์ข้างต้น จะเห็นได้ว่า วิชาภูมิศาสตร์ เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบตัวของมนุษย์และตัวของมนุษย์เอง การศึกษาดังกล่าวก่อให้เกิดพื้นฐานการแบ่งตามระบบเนื้อหาวิชาในวิชาภูมิศาสตร์ (physical geography) และภูมิศาสตร์มนุษย์ (human geography) โดยแต่ละสาขามีเป้าหมาย และขอบข่ายในการศึกษาที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. ภูมิศาสตร์กายภาพ เป็นการศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับลักษณะ และการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติที่แวดล้อมตัวมนุษย์ เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ และปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนโลก เป็นต้น

2. ภูมิศาสตร์มนุษย์ เป็นการศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การประกอบอาชีพ การตั้งถิ่นฐาน เป็นต้น

ซึ่งขอบข่ายทั้งสองของวิชาภูมิศาสตร์ที่กล่าวมา ยังมีองค์ความรู้สาขาต่างๆ แบ่งออกเป็นสาขาย่อย ๆ ได้ ดังนี้

วิชาภูมิศาสตร์ที่จัดตามระบบเนื้อหาวิชา และความสัมพันธ์กับองค์ความรู้ในสาขาภูมิศาสตร์กายภาพ ประกอบด้วย

1. ภูมิศาสตร์ดิน (soil geography) คือ วิชาที่ศึกษาถึงลักษณะธรรมชาติ และการกระจายของดินต่างๆ ในโลก

2. ภูมิศาสตร์พืช (phytogeography or plant geography) คือ วิชาที่ศึกษาพืชพรรณในถิ่นต่างๆ ของโลก โดยพิจารณาสภาพภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องหรือมีผลต่อพืชนั้น ๆ

3. ภูมิศาสตร์สัตว์ (zoogeography) คือ วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับสัตว์ ในปัจจุบันมีแนวการศึกษาเป็น 2 ทาง คือ ทางภูมิภาค และทางประวัติความเป็นมาของสัตว์ ที่อาศัยอยู่ในถิ่นต่างๆ ของโลก นักภูมิศาสตร์สาขานี้จำเป็นต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับวิชาสัตววิทยา ชีววิทยา และวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นรากฐานวิชาภูมิศาสตร์สัตว์

4. ภูมิศาสตร์แร่ (mineral geography) คือ วิชาที่ศึกษาแร่และหิน ในภูมิภาคต่างๆ ของโลก

5. ธรณีวิทยาเบื้องต้น (introduction to geography) คือ วิชาที่ศึกษาประวัติและลักษณะโครงสร้างของเปลือกโลก หินประเภทต่างๆ ซึ่งประกอบเป็นเปลือกโลก คุณสมบัติของหิน และยุคทางธรณีวิทยา

6. ธรณีวิทยาทั่วไป (general geography) คือ วิชาที่ศึกษาถึงธรณีกายภาพ แร่ธาตุ หิน และธรณีโครงสร้าง

7. ธรณีสัณฐานวิทยา (geomorphology) คือ วิชาที่ศึกษาโครงสร้างและลักษณะกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง และวิวัฒนาการของภูมิลักษณะ ทฤษฎีที่อธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงภูมิลักษณะ

8. อุตุนิยมวิทยา (metrology) คือ วิชาที่ศึกษาสภาพลักษณะของบรรยากาศที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของโลก เช่น การพยากรณ์อากาศ ซึ่งมีผลกระทบต่อความคมนาคมขนส่งทางการเกษตร และการทหาร

9. ภูมิอากาศวิทยา (climatology) คือ วิชาที่ศึกษากระบวนการของพลังงานจากดวงอาทิตย์ อุณหภูมิ ความกดอากาศ และความชื้น ลักษณะและการกระจายของภูมิอากาศ ความรู้เกี่ยวกับแผนที่รายงานอากาศ การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอากาศ รวมทั้งอิทธิพลของภูมิอากาศที่มีต่อกิจกรรมทางสังคม

10. อุทกภูมิศาสตร์ (hydro geography) คือ วิชาที่ศึกษาน้ำบนพื้นโลก การหมุนเวียนและปัญหาที่เกิดขึ้นจากน้ำ รวมทั้งด้านสมุทรศาสตร์ (oceanography) ที่ศึกษาเกี่ยวกับทะเล และมหาสมุทรอย่างละเอียด

11. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (conservation of natural resources) คือ วิชาที่ศึกษาถึงแหล่งและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเน้นถึงผลอันเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากรที่ขาดความระมัดระวัง การศึกษาถึงหลักเกณฑ์และมาตรการต่างๆ ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้น

12. ภูมิศาสตร์ชีวะ (biogeography) คือ วิชาที่ศึกษาภาวะสำคัญทางภูมิศาสตร์ พืช และสัตว์ โดยเฉพาะในทางลักษณะหน้าที่ การกระจาย การจัดตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาถึงวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ วิธีการสถิติทางภูมิศาสตร์ และเทคโนโลยีทางภูมิศาสตร์

วิชาภูมิศาสตร์ที่จัดตามระบบเนื้อหาวิชา และความสัมพันธ์กับภูมิศาสตร์มนุษย์ ประกอบด้วย

1. ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน (settlement geography) คือ วิชาที่ศึกษาการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในถิ่นต่างๆ ของโลก โดยพิจารณาว่าการตั้งถิ่นฐานนั้นเกี่ยวข้อง หรือเป็นผลเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์อย่างไร

2. ภูมิศาสตร์เมือง (urban geography) คือ วิชาที่ศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับเมือง และโครงสร้างของเมือง ปัญหาพื้นฐานของเมือง และการแก้ปัญหาของเมือง

3. ภูมิศาสตร์การเมือง (political geography) คือ วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับเมืองอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยพิจารณาสภาพภูมิศาสตร์เกี่ยวกับรัฐ อำนาจทางการเมือง และปัจจัยต่างๆ วัฒนธรรมเศรษฐกิจที่มีต่อรัฐ รวมทั้งวิเคราะห์เหตุการณ์ทางการเมืองของโลกปัจจุบัน

4. ภูมิศาสตร์ชนบท (rural geography) คือ วิชาที่ศึกษาถึงสภาพและโครงสร้างชนบท เศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ของประชากรในชนบท และการแก้ปัญหาชนบท

5. ภูมิศาสตร์ประชากร (population geography) คือ วิชาที่ศึกษาประชากรของโลก การกระจาย ความหนาแน่น การย้ายถิ่น การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะของประชากรทางด้านเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

6. ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม (cultural geography) คือ วิชาที่ศึกษาด้านวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ การดำรงชีวิตของมนุษย์ในเขตต่างๆ ของโลก เช่น การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และการใช้ที่ดิน

7. ภูมิศาสตร์เชิงประวัติ (historical geography) คือ วิชาที่ศึกษาประวัติการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ ของดินแดนต่างๆ ในโลก เช่น ที่ตั้ง ความเป็นอยู่ของประชากร

8. ภูมิศาสตร์การแพทย์ (medical geography) คือ วิชาที่ศึกษาถึงการกระจายของโรคภัยต่างๆ ในโลก พร้อมทั้งเหตุผลทางภูมิศาสตร์ ที่มีอิทธิพลต่อโรคภัยไข้เจ็บนั้น ๆ

9. ภูมิศาสตร์มนุษย์และสิ่งแวดล้อม (geography of man and environment) คือ วิชาที่ศึกษาถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น จากความสัมพันธ์ของมนุษย์ และการใช้ทรัพยากร เน้นการศึกษาภาวะการกระจายเศรษฐกิจ สังคมการเมือง วัฒนธรรม และภาวะแวดล้อมในสังคม

10. ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ (economic geography) คือ วิชาที่ศึกษาทรัพยากร และกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของโลก โดยวิเคราะห์ปัญหาทางธรรมชาติ และปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของดินแดนต่าง ๆ เน้นเรื่องการผลิต การค้าระหว่างประเทศ อุตสาหกรรม การขนส่ง การเพาะปลูกในภูมิภาคต่างๆ ปัญหาค่าจ้างแรงงาน แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า "ภูมิศาสตร์เป็นศาสตร์ที่กล่าวถึงเรื่องราวของความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสรรพสิ่งที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. สิ่งต่างๆ ที่เป็นธรรมชาติ
2. สิ่งต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น
3. ตัวของมนุษย์เอง

ภูมิศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญอย่างไร

จากความหมาย และขอบข่ายที่สำคัญของวิชาภูมิศาสตร์ที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่มีพื้นฐาน มาจากการสร้างองค์ความรู้ที่ต้องอาศัยความเป็นเหตุเป็นผลระหว่างกัน เพื่อนำความรู้ดังกล่าวมาใช้อธิบายถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ระหว่างธรรมชาติ มนุษย์ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงต้องอาศัยการนำ

ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ มาประกอบเพื่อสร้างเหตุและผลในการสืบค้น จนได้รับคำตอบที่สามารถพิสูจน์ได้ ดังนั้น ธรรมชาติและเนื้อหาของวิชาภูมิศาสตร์ ถือได้ว่าเป็นวิชาที่เกิดจากการสังเคราะห์ความรู้ ที่มาจากความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องระหว่างสิ่งแวดล้อมและมนุษย์

ความสำคัญของศาสตร์ในแง่ของการสร้างคุณลักษณะที่ดีให้เกิดแก่ผู้เรียน

วิชาภูมิศาสตร์ มีเนื้อหาที่บรรยายและอธิบายภูมิทัศน์ของโลก เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ นอกจากผู้เรียนจะได้เรียนรู้ในเนื้อหาของวิชาแล้ว การใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ต่างๆ รวมไปถึงการได้ศึกษาในแหล่งเรียนรู้ที่นำมาใช้ประกอบการศึกษา ก็เป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อผู้เรียน และในส่วนของผู้เรียนเองจะต้องรู้จักที่จะฝึกทักษะของกระบวนการคิดให้เกิดขึ้น โดยรู้จักการสร้างจินตนาการหรือสร้างมโนภาพที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่กำลังศึกษาร่วมไป

การตั้งถิ่นฐานกับการพัฒนาพื้นที่เกี่ยวข้องกัน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาเมือง หรือการพัฒนาชุมชนเมือง หมายถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาทางการเมือง เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์การพัฒนา อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาประชากรมีผลต่อภูมิศาสตร์การพัฒนา อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภูมิศาสตร์เชิงประวัติเกี่ยวข้องกับการภูมิศาสตร์การพัฒนาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภูมิศาสตร์การพัฒนา ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาทางเศรษฐกิจต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การย้ายถิ่นของประชากร เกี่ยวข้องอย่างไรกับการภูมิศาสตร์การพัฒนา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การเรียนรู้ของวิชาภูมิศาสตร์ที่กล่าวมา ถือเป็นทักษะ และกระบวนการเรียนรู้ ที่ถูกต้องและมีความสำคัญ และหากผู้เรียนได้ศึกษาวิชาภูมิศาสตร์โดยสมบูรณ์ โดยพบว่า ผู้เรียนจะมีคุณลักษณะที่ดี ดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และ ธรรมชาติแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์ที่สำคัญต่อกันอย่างไรบ้าง

ตัวอย่างเช่น ประเด็นข้อสงสัยที่ว่า “เหตุใดพืชพรรณในแต่ละภูมิภาค จึงมี ลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน” หรือ “สภาพทางภูมิศาสตร์ส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานของคนเราอย่างไร”

จากตัวอย่างประเด็นข้อสงสัยทั้งสองกรณีดังกล่าว ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ใน สาขาภูมิศาสตร์พืช ที่มีแนวคิดสำคัญที่ว่า “สภาพทางภูมิศาสตร์มีความเกี่ยวข้องและ ส่งผลกระทบต่อลักษณะของพืชพรรณ” มาใช้เป็นข้อมูลประกอบการสร้างคำตอบ ในประเด็น ข้อสงสัยดังกล่าว นอกจากนี้ ยังสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปสู่ภูมิศาสตร์สาขาอื่น ๆ อีกไม่ว่า

จะเป็นสาขาภูมิศาสตร์ดิน ที่บ่งบอกลักษณะธรรมชาติของดินที่กระจายอยู่ในบริเวณต่าง ๆ ของโลก ซึ่งดินแต่ละชนิด แต่ละลักษณะ ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของพืชพรรณในแต่ละชนิด หรือความรู้ในสาขาภูมิศาสตร์ชีวะ จะให้ความรู้ และความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับหลักการที่ว่า “พืชพรรณแต่ละชนิดมีวิวัฒนาการในการปรับปรุงสายพันธุ์ ให้เข้ากับสภาพภูมิประเทศที่พืชพรรณนั้นๆ ขึ้นอยู่” หรือความรู้ในสาขาอุตุนิยมวิทยา และสาขาอากาศวิทยา สามารถให้ความรู้ที่ว่า สภาพดินฟ้าอากาศมีอิทธิพลต่อพืชพรรณแต่ละชนิด และแต่ละภูมิภาค และเมื่อวิเคราะห์ประเด็นข้อสงสัยที่สอง ผู้เรียนสามารถที่จะนำองค์ความรู้ในสาขาวิชาภูมิศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน ที่บ่งชี้ให้ผู้เรียนเกิดความรู้และเข้าใจในหลักการที่ว่า “ลักษณะภูมิประเทศเป็นส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์” หรือใช้ความรู้ในสาขาวิชาภูมิศาสตร์ ประชากรที่ให้ความรู้เกี่ยวกับลักษณะการย้ายถิ่น การตั้งถิ่นฐาน มาใช้เป็นแนวทางในการตอบ ประเด็นข้อสงสัยดังกล่าวได้

2. เป็นผู้มีทักษะในการนำความรู้ทางภูมิศาสตร์ ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษา ทำความเข้าใจ และสามารถอธิบายหรือคาดการณ์ และเสนอแนะวิธีหลีกเลี่ยง หรือบรรเทา ความรุนแรงจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นได้

นอกเหนือจากการให้ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพแล้ว วิชาภูมิศาสตร์ยังมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้นำ ความรู้ ความเข้าใจดังกล่าวไปใช้เป็นพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการนำมาใช้ศึกษาค้นคว้า ความรู้ต่างๆ จนสามารถนำความรู้เหล่านั้น มาใช้อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการ ตลอดจน ผลกระทบมีความสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นอีกเป้าหมาย หนึ่งที่วิชาภูมิศาสตร์มุ่งให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน

ตัวอย่างเช่น หัวข้อเพื่อการเชื่อมโยงแนวคิด คือ ธรณีพิบัติภัยจากคลื่นยักษ์ สึนามิ : การเกิดผลกระทบและแนวทางในการเนินการ จากตัวอย่างในหัวข้อข้างต้น กล่าวได้ว่า วิชาภูมิศาสตร์หลายสาขา สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และอธิบายในหัวข้อดังกล่าวได้ เช่น

ความรู้และความเข้าใจในสาขาวิชาธรณีวิทยา จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานโครงสร้างของเปลือกโลก ซึ่งความรู้ดังกล่าวจะนำไปสู่ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการในการเกิดแผ่นดินไหว หรือปรากฏการณ์ต่างๆ รวมทั้งประเด็นที่ เกี่ยวข้องกับการเกิดธรณีพิบัติภัย ผลกระทบและแนวทางในการดำเนินการ เมื่อเกิดเหตุการณ์

ที่สืบเนื่องขึ้น หรือความรู้ในสาขาอุทกภูมิศาสตร์ จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและทราบถึงกระบวนการ ลักษณะของการเกิดปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับน้ำและกระแส น้ำ ซึ่งเป็นพื้นฐานเชื่อมโยงไปสู่การอธิบายการเคลื่อนที่ของคลื่นสึนามิต่อไป หรือสาขาวิชาภูมิศาสตร์กายภาพ นอกจากจะให้ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติแวดล้อมแล้ว ยังเป็นพื้นฐานที่ชี้ให้เห็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลก ที่มนุษย์จะต้องพยายามปรับตัว หรือสร้างแนวทางในการปรับสภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถเอื้อต่อการดำรงอยู่หรืออยู่อาศัย ดังนั้น การคิดค้น หาแนวทาง และวิธีการเตือนภัย เพื่อป้องกันผลกระทบจากคลื่นยักษ์สึนามิ จึงถือว่าเป็นการปรับตัวของเราเพื่อให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้

3. เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ได้อย่างเหมาะสมและเห็นความสำคัญของการรักษาสภาพแวดล้อม ทั้งในระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก

โดยทั่วไปการเกิดทัศนคติ และค่านิยมที่ดีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือเรื่องหนึ่ง เรื่องใดที่จะเกิดขึ้นกับบุคคล ย่อมจะต้องอาศัยพื้นฐานจากการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง จนเกิดเป็นความตระหนักในความสำคัญต่อสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้นโดยเฉพาะขึ้น การมีทัศนคติและค่านิยมที่ดี ที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ตลอดจนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เป็นคุณลักษณะที่ดีอีกประการหนึ่งของผู้เรียนวิชาภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิชาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่ประกอบด้วย หลักการและวิธีการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยคามระมัดระวัง และขาดความระมัดระวัง ซึ่งความรู้ความเข้าใจดังกล่าว จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติและค่านิยมที่ดี ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ความสำคัญของศาสตร์ในแง่ของการนำไปใช้ประโยชน์ในสภาพปัจจุบัน

ในระยะเริ่มต้นของการศึกษาวิชาภูมิศาสตร์ นักภูมิศาสตร์ศึกษาลักษณะเฉพาะของสถานที่ต่างๆ ในโลกอย่างคร่าวๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้อาจไม่มีความละเอียดชัดเจนมากนัก แต่ในปัจจุบันความก้าวหน้าของวิทยาการ ที่เอื้อต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นำมาใช้ประกอบการศึกษา ส่งผลให้นักภูมิศาสตร์ปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการศึกษา จากการศึกษาลักษณะพื้นที่อย่างคร่าวๆ มาสู่การศึกษาเฉพาะเจาะลึกลงไปในรายละเอียดของเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้น

ในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งได้เป็นวิธีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ นอกจากนี้ หากพิจารณาเป้าหมายในการศึกษาของวิชาภูมิศาสตร์ก็จะเปลี่ยนไปจากเดิม จากการสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น รวมไปถึงวิธีการแก้ปัญหา ตลอดจนการวางแผนในการตัดสินใจ เพื่อดำเนินการ

จากรูปแบบวิธีการและเป้าหมายของวิชาภูมิศาสตร์ที่กล่าวมา เมื่อวิเคราะห์ถึงความสำคัญในการนำหลักการทางภูมิศาสตร์มาใช้ประโยชน์ในสภาพปัจจุบัน จะพบว่าวิชาภูมิศาสตร์นำมาใช้ทั้งในกระบวนการทางด้านสังคมศาสตร์ และทางด้านวิทยาศาสตร์

การนำมาใช้แก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องทางภูมิศาสตร์

ปัญหาวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องทางภูมิศาสตร์ในภูมิภาคต่างๆ ของโลก แบ่งปัญหาที่สำคัญออกได้ 2 ลักษณะ ประกอบด้วย ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ด้านภูมิรัฐศาสตร์

1. วิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้นในสภาพปัจจุบัน จากการศึกษาค้นคว้าและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องต่างๆ ในหลายภูมิภาคของโลก ต่างมีแนวโน้มและผลสรุปของประเด็นปัญหาดังกล่าวตรงกันว่า วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว มีผลสืบเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากรอย่างขาดความระมัดระวัง ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติลดลง และเชื่อมโยงไปสู่การเกิดภาวะมลพิษในสิ่งแวดล้อมขึ้น โดยเป็นผลมาจากของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตและการใช้ของมนุษย์ ที่ได้สร้างและปลดปล่อยของเสียออกไปสู่สภาพแวดล้อมจนก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ดังกล่าวขึ้น

ปัญหาที่สืบเนื่องวิกฤตการณ์ดังกล่าว ที่ทั่วโลกให้ความสนใจและเรียกร้องให้ประชาคมโลกช่วยกันแก้ไข ได้แก่ ปัญหาอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกที่สูงขึ้น ปัญหาชั้นโอโซนของโลกที่ถูกทำลาย ปัญหาเกี่ยวกับการขยายตัวของพื้นที่แห้งแล้งของโลก และปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำส่วนต่างๆ ของโลก ปัญหาต่างๆ เหล่านี้เป็นวิกฤตการณ์ที่ความรู้วิชาภูมิศาสตร์นำมาใช้ประยุกต์ในการแก้ปัญหา หรือนำความรู้ในบางสาขาของภูมิศาสตร์เข้าไปบูรณาการให้เกิดองค์ความรู้และแนวทางในการแก้ไข

ตัวอย่างเช่น การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกที่สูงขึ้น และผลกระทบต่าง ๆ เป็นการนำความรู้ทางด้านภูมิศาสตร์ในหลายสาขา มาประยุกต์ใช้ เช่น อุตุนิยมวิทยา ภูมิศาสตร์อากาศวิทยา ตลอดจนการอ่านแผนที่ และรูปถ่าย

(map and photo reading) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และแปลผลในสิ่งที่เกิดขึ้น และหากพิจารณา เฉพาะในส่วนเนื้อหาของวิชาภูมิศาสตร์ เนื้อหาหลักได้บรรจุความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปრაกฏการณ์ทางภูมิศาสตร์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็น การสร้างความรู้ความเข้าใจ แนวคิดตลอดจนสร้างความตระหนักในเรื่องดังกล่าวให้แก่ผู้ที่ ศึกษา จึงถือได้ว่า วิชาภูมิศาสตร์เป็นศาสตร์อีกแขนงหนึ่งที่มีส่วนสำคัญสามารถนำมาใช้แก้ไข ปัญหาวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องทางด้านภูมิศาสตร์ที่เกิดขึ้นในโลกได้

2. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ด้านภูมิศาสตร์ ในที่นี้หมายถึง ปัญหาที่เกิดจาก สภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของรัฐ ทั้งที่เป็นปัญหภายในประเทศและ ปัญหาระหว่างประเทศ

ปัญหาภายในประเทศที่เป็นปัญหาภูมิศาสตร์ เช่น ปัญหาการออกเอกสารสิทธิ์ ของหน่วยราชการให้แก่ประชาชน ปัญหาการรุกป่าที่ดินทำกินของประชาชนในพื้นที่เขต อนุรักษ์ เป็นต้น

ปัญหาระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น มักพบว่า เป็นปัญหามาจากปัญหาพรมแดน ระหว่างประเทศ เช่น ปัญหาในการกำหนดแนวเขตแดนระหว่างประเทศ หรือปัญหาการอ้าง ถึงเอกสิทธิ์ในการครอบครองดินแดนที่อยู่นอกทวีป ได้แก่ เกาะ หรือพื้นที่ที่อยู่ในเขตทะเล หรือน่านน้ำของมหาสมุทร ในการแก้ไขปัญหทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ นอกจาก พิจารณาจากเอกสารที่ภาครัฐได้ทำไว้ที่ผ่านมาแล้ว การใช้แผนที่ที่แสดงพิกัดทางภูมิศาสตร์ เป็นวิธีการสำคัญที่นำมาใช้ในการตัดสินใจ โดยเฉพาะในกรณีที่มีสภาพภูมิประเทศในบริเวณ ดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งถือได้ว่าเป็นความสำคัญอีกประการหนึ่ง ของวิชา ภูมิศาสตร์ที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านภูมิศาสตร์อย่างชัดเจน

การนำมาใช้วางแผนเพื่อดำเนินการในกระบวนการตัดสินใจ ที่เกี่ยวเนื่องกับข้อมูล เชิงภูมิศาสตร์

ข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ หมายถึง รายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้าน ภูมิศาสตร์โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ลักษณะ ได้แก่ ข้อมูลเชิงพื้นที่ ตำแหน่งหรือสิ่งที่ ปრაกฏอยู่บนผิวโลก ข้อมูลลักษณะประจำ สิ่งที่อยู่บนพื้นโลกว่าสิ่งนั้นคืออะไร และข้อมูลที่ เกี่ยวข้องกับช่วงเวลา ซึ่งจะบอกให้ทราบว่าขณะรวบรวมข้อมูลหรือจัดระบบข้อมูลอยู่ช่วงเวลาใด

ข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ แต่เดิมมักเป็นการบันทึกในรูปแบบของแผนที่เฉพาะเรื่อง ปัจจุบันการสำรวจข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ได้นำภาพถ่ายทางอากาศ และภาพจากดาวเทียม มาประกอบการจัดทำแผนที่ ซึ่งช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ และมีความละเอียดมากขึ้น นอกจากนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รวดเร็วมีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันนักภูมิศาสตร์ได้นำคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในการประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ ซึ่งเรียกวิธีการนำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะนี้ว่า ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ หรือ จีไอเอส (Geographic Information System – GIS)

ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นวิทยาการทางภูมิศาสตร์ที่ช่วยในการวางแผนและการตัดสินใจในงานหรือกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ เช่น ใช้ในการจัดการด้านป่าไม้ ของกรมป่าไม้ นอกจากนี้ ยังมีการนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาช่วยจัดทำแผนที่ป่าไม้ ช่วยให้เห็นภาพรวมที่เป็นปัจจุบันของป่าไม้ของประเทศได้อย่างชัดเจน เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายป่าไม้ของชาติ ตลอดจนถึงการวางแผนการจัดการป่าไม้ได้อย่างเหมาะสม ตรงตามสภาพความเป็นจริงในสภาพภูมิประเทศ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากกรมป่าไม้ที่ได้นำจีไอเอสไปใช้แล้ว ยังมีหน่วยงานอีกหลายหน่วยงานได้นำเอาวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในงานที่เกี่ยวข้อง โดยแม้แต่การบริหารงานของรัฐบาลในปัจจุบัน ยังได้ให้ความสำคัญต่อการประสานเชื่อมโยงข้อมูลจีไอเอสจากหน่วยงานต่างๆ ของประเทศ เมื่อมีการรายงานข้อมูลและเชื่อมโยงข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ เช่น กรณีการเกิดอุทกภัยในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ เมื่อมีการรายงานข้อมูลและเชื่อมโยงข้อมูลมายังกระทรวงมหาดไทย โดยอาศัยภาพจากดาวเทียมผ่านระบบสนับสนุนการตัดสินใจ จะช่วยให้รัฐบาลได้รับข้อมูลที่ชัดเจน และมองเห็นภาพรวมของสถานการณ์ในขณะนั้นได้ในเชิงลึก เป็นผลให้รัฐบาลสามารถตัดสินใจวางแผนบรรเทาภัยพิบัติ ตลอดจนกำหนดนโยบายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม และทันท่วงที

จากความสำคัญของการนำวิทยาการทางภูมิศาสตร์ มาใช้ในการวางแผนหรือตัดสินใจในการบริหารงานของหน่วยงานต่างๆ หรือแม้แต่ของรัฐบาลเอง เป็นข้อบ่งชี้ให้เห็นได้อีกประการหนึ่ง ถึงความสำคัญของวิชาภูมิศาสตร์ที่นำมาประยุกต์กับงานต่างๆ ในสภาพปัจจุบันได้อย่างชัดเจน

ภูมิศาสตร์เชื่อมโยงกับศาสตร์สาขาต่าง ๆ อย่างไร

ภูมิศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ถ้าการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ หรือลักษณะสัณฐานบนพื้นโลก เช่น การศึกษาเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ พืชพรรณธรรมชาติ ดิน หิน แร่ ลมฟ้าอากาศ เป็นการศึกษาวิชาภูมิศาสตร์สาขาภูมิศาสตร์กายภาพ ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์กายภาพ แต่ถ้าการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์และกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ หรือวัฒนธรรม เช่น การตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ ระบบคมนาคมขนส่ง การกระจายจำนวนประชากร เป็นต้น เป็นการศึกษาวิชาภูมิศาสตร์ สาขาภูมิศาสตร์มนุษย์ ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับวิชาสังคมศาสตร์ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ภูมิศาสตร์เป็นวิชาที่คาบเกี่ยว อยู่ระหว่างวิทยาศาสตร์กายภาพและสังคมศาสตร์

เนื่องจากภูมิศาสตร์ เป็นวิชาที่มีความหลากหลายวิธีการแนวความคิด และกฎเกณฑ์ จึงแตกต่างไปจากวิชาวิทยาศาสตร์กายภาพและสังคมศาสตร์ เช่น ธรณีวิทยา ปฐพีวิทยา ดาราศาสตร์ อุตุนิยมวิทยา โบราณคดี เศรษฐศาสตร์ ประชากรศาสตร์ และประวัติศาสตร์ แต่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับวิชาดังกล่าวซึ่งนักภูมิศาสตร์ได้นำเอาทฤษฎี วิธีการและข้อเท็จจริงจากวิชาเหล่านั้นมาช่วยในการศึกษาวิชาภูมิศาสตร์

ภูมิศาสตร์มีความเป็นมาของศาสตร์และมีความก้าวหน้าในปัจจุบันอย่างไร

ภูมิศาสตร์ เป็นวิชาที่มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ในสมัยโบราณมนุษย์ได้เขียนแผนที่ ลงบนพื้นทรายหรือผนังถ้ำ เพื่อแสดงสัญลักษณ์บริเวณที่จะออกไปล่าสัตว์ เอาไว้ นอกจากนี้ในสมัยโบราณพ่อค้าชาวฟินิเซีย จัดว่าเป็นนักภูมิศาสตร์ชาติแรกที่ ถือว่ามีความรู้ทางภูมิศาสตร์ แต่ไม่ได้ได้บันทึกไว้เป็นหลักฐาน ชาวกรีกสมัยโบราณ ถือว่าเป็นนักภูมิศาสตร์กลุ่มแรกที่ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ไว้ นักภูมิศาสตร์กรีกสมัยโบราณ ที่มีบทบาทสำคัญต่อวิชาภูมิศาสตร์ ได้แก่ เฮโรโดตัส (Heroditus) ซึ่งได้บันทึกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับบริเวณที่เดินทางผ่านเข้าไปในกรีก เปอร์เซีย และอียิปต์ นอกจากนี้เพลโต (Plato) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ไว้ในเรื่อง "วิญญาณของท้องทะเลที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ ซึ่งทำให้ประชาชนหรือประเทศที่อยู่ใกล้เคียงกันไม่เป็นมิตร และไม่ซื่อสัตย์ต่อกัน" ส่วน อริสโตเติล (Aristotle) ได้รวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิชาภูมิศาสตร์ที่ได้จากการสังเกต

และการทดลอง เอราทอสทีนีส (Eratosthenes) เป็นบุคคลแรกที่นำคำว่า ภูมิศาสตร์ มาใช้ เป็นผู้วัดขนาดของโลก และสร้างแผนที่โลกขึ้นเป็นครั้งแรก สตราโบ(Strabo) ได้เขียนตำราเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ไว้ 17 เล่ม โดยเป็นการบรรยายเรื่องราวของภูมิภาคต่างๆ ในยุโรป อินเดีย ลุ่มน้ำไทกริส และยูเฟรทีสของเปอร์เซีย โทเลมี (Ptolemy) เป็นนักภูมิศาสตร์คนแรกที่ได้นำสถานที่ตั้งเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิชาภูมิศาสตร์ และได้สร้างแผนที่เพื่อใช้ในการสำรวจ จากประวัติความเป็นมาดังกล่าว ทำให้เห็นว่าการศึกษาวิชาภูมิศาสตร์จะเป็นการบรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่ และความเป็นอยู่ของประชากรเป็นส่วนใหญ่

หลังจากสมัยกรีก วิชาภูมิศาสตร์เข้าสู่ยุคมืด เพราะอิทธิพลของศาสนาครอบงำวิชาการเอาไว้ ทำให้วิชาภูมิศาสตร์ไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนในสมัยนั้น แต่วิชาภูมิศาสตร์กลับไปเจริญก้าวหน้าในดินแดนอิสลาม ทั้งนี้เนื่องจากพวกที่นับถือ ศาสนาอิสลามได้แผ่ขยายอิทธิพลเข้าครอบครองดินแดนต่างๆ ทำให้นักเดินทางชาวอาหรับได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับวิชาภูมิศาสตร์ได้มาก นักภูมิศาสตร์ชาวมุสลิมที่สำคัญ ชื่อ อิบีม ฮากาล (Ibn Haukal) ได้เขียนบรรยายความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรมุสลิมไว้ในหนังสือชื่อ "วิถีและอาณาจักร"

ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา การศึกษาวิชาภูมิศาสตร์เริ่มเข้าสู่ยุคการศึกษาภูมิศาสตร์สมัยใหม่ โดยเฉพาะมีความเจริญก้าวหน้ามากในประเทศเยอรมนี นักภูมิศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญในสมัยนี้ ได้แก่ อะเล็กซานเดอร์ วอน ฮันโบลด์ (Alexander von Humboldt) ผู้ที่ได้รับการขนานนามว่า บิดาแห่งวิชาภูมิศาสตร์สมัยใหม่ ผลงานที่สำคัญ คือ หนังสือชื่อ เดอะ คอสมอส (The Kosmos) ซึ่งเป็นการบรรยายเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับโลก และยังได้สร้างแผนที่โลก ที่แสดงบริเวณอุณหภูมิที่เท่ากันไว้ด้วย ส่วน คาร์ล ริทเทอร์ (Carl Ritter) เป็นนักภูมิศาสตร์ชาวเยอรมันที่สำคัญอีกคนหนึ่ง ผลงานที่สำคัญ คือ หนังสือชื่อ เออร์ดคูน (Erdkund) ซึ่งได้บรรยายเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับ ทวีปเอเชีย และอเมริกา ไว้โดยละเอียด นอกจากนี้ยังมี ฟรีดริช รัตเซล (Friedrich Ratzel) นักภูมิศาสตร์ชาวเยอรมันที่ให้ความสนใจด้านภูมิศาสตร์วัฒนธรรมผลงานที่สำคัญได้แก่ หนังสือภูมิศาสตร์มนุษย์ (Anthropogeographic) ซึ่งเน้นให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์

ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา ภูมิศาสตร์สมัยใหม่ได้รับอิทธิพลจากนักภูมิศาสตร์ที่สำคัญหลายคน ที่พยายามถ่ายทอดความรู้ด้านวิชาภูมิศาสตร์ให้กับนักภูมิศาสตร์ชาวอเมริกา ซึ่งแนะนำขอบเขตของวิชาภูมิศาสตร์ไว้ว่า "เป็นการศึกษาเรื่องราวของภูมิทัศน์ อันได้แก่ ภูมิทัศน์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม"

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า วิชาภูมิศาสตร์ได้มีการพัฒนาและมีการเปลี่ยนแปลงมา โดยตลอด ทั้งส่วนเนื้อหาและขอบเขตของวิชาตามความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ดังจะ เห็นได้จากปัจจุบันที่มีการนำเทคโนโลยีด้านอวกาศ ตลอดจนวิทยาการด้านคอมพิวเตอร์มา ประยุกต์ใช้ในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์สาขาต่างๆ ทั้งภูมิศาสตร์กายภาพ และ ภูมิศาสตร์มนุษย์ ซึ่งความก้าวหน้าในวิทยาการที่กล่าวมา ก่อให้เกิดการพัฒนาความรู้โดยใช้ ศาสตร์ทางด้านภูมิสารสนเทศ (geoinformatics)

ปัจจุบัน ประเทศไทยได้นำความรู้ทางภูมิศาสตร์ ได้รับมาจากศาสตร์ทางด้าน ภูมิสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดการพัฒนา และการจัดการทางด้านต่างๆ ของ ประเทศ เช่น การจัดการทางทรัพยากรธรรมชาติในส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ และแร่ การจัดการและการใช้ประโยชน์ในงานด้านอุดมศึกษา ด้านการ คมนาคมขนส่ง ด้านการสื่อสาร ด้านการบิน ด้านการเดินเรือ ด้านพลังงาน การใช้ประโยชน์ ในการศึกษาข้อมูลต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับลักษณะพื้นที่ในปัจจุบันหรือในอดีต การจัดการด้าน การวางผังเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันให้เห็นได้ว่า ปัจจุบันความรู้ในสาขาวิชา ภูมิศาสตร์ได้พัฒนาไปสู่ระดับการศึกษา ในลักษณะของรายละเอียดที่เจาะลึก ที่แสดงให้เห็น ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ที่อยู่ในภูมิประเทศนั้น ๆ โดยเฉพาะมากขึ้น

ข้อ 3 ภูมิศาสตร์กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ต้องทราบในด้านใดบ้าง

1. การเป็นนักพัฒนาจำเป็นต้องรู้ประวัติของชุมชนนั้น ๆ
2. การพัฒนาต้องรู้ถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นด้วยเป็นอย่างดี
3. การพัฒนาต้องเข้าใจวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ
4. ถูกทุกข้อ

คำตอบ ข้อ 4 ถูก

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการพัฒนา หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาต้องรู้ภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาต้องเข้าใจวัฒนธรรมของท้องถิ่น หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับงานพัฒนา

“การเป็นนักพัฒนา ก็จำเป็นต้องรู้ประวัติของชุมชนนั้นๆ และต้องรู้ถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นด้วยเป็นอย่างดี” โดย มงกุฏ แก่นเดียว วารสารแซมชายปีที่ 3 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม พ.ศ. 2528

ที่ผ่านมาประวัติศาสตร์ ที่เราเรียนส่วนมากมักเป็นประวัติศาสตร์ของ เมือง วัด และกลุ่มผู้นำ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย โดยเฉพาะกระบวนการต่อสู้ของประชาชน ที่รบกับความยากจน รบกับความเจ็บป่วย ความโง่เขลา อันเป็นสงครามที่ยืดเยื้อยาวนาน ซึ่งผู้เสียเปรียบน้อยคนนักที่จะได้รับชัยชนะ และในมหาสงครามเหล่านี้ก็มีทั้งวีรชนและผู้ทারণโหดอำมหิต ยิ่งไปกว่านั้น เขาต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาตินานาชนิด ภัยทางธรรมชาติเหล่านี้จะสามารถต่อสู้ได้ดีก็ต่อเมื่อรู้เรื่องภูมิศาสตร์ท้องถิ่น เชื่อมโยงกับภูมิศาสตร์สากล ด้วยเหตุผลนี้เองที่การทำงานพัฒนาชนบท จำเป็นต้องศึกษาหาความรู้ทาง ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นอย่างพิเศษ แพทย์รักษาคนไข้ยังต้องซักประวัติและพิจารณาถึงสภาพแวดล้อม ที่คนไข้อาศัยอยู่ เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งการเจ็บป่วย เช่นเดียวกัน การเป็นนักพัฒนา ก็จำเป็นต้องรู้ประวัติของชุมชนนั้น ๆ และต้องรู้ถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นด้วยเป็นอย่างดี

การเก็บข้อมูลทำนองนี้ ประชาชนได้เคยทำมาแล้วในหนังสือพรหมชาติต่าง ๆ อันนั้น มีการบอกว่าปีชวด น้ำฝนจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ปีฉลู ปีชลา ๗๗ หมุนเวียนกันไปทุกๆ ปี แสดงถึงประเพณีการจดบันทึกของพรหมณ์ที่เคยทำมา แต่ก็ยังเป็นแบบกว้างๆ และมีกลวิธี แตกต่างออกไปจากความต้องการของนักพัฒนา

ฟออยู่ สุนทรธัย เป็นตัวอย่างที่ดีได้ตัวอย่างหนึ่ง ท่านไม่ได้ทำการเกษตรชนิดที่ สักแต่ทำตามๆ กันมา ท่านพากเพียรจดบันทึกว่าปีนี้ฝนเริ่มตกเมื่อไหร่ ตกมากน้อยเพียงไร ตกกี่วัน หยุดกี่วัน โดยท่านใช้ปีเดือนนักกษัตริ์ คือ ชวด ฉลู ชลา เถาะ มะโรง มะเส็ง มะเมีย มะแม วอก ระกา จอ กุน เดือนอ้าย เดือนยี่ ๗๗ เป็นระบบสังเกตโดยเมื่อ หมุนเวียนมารอบใหม่ก็สังเกต เพื่อเปรียบเทียบ เมื่อนานเข้าก็สามารถทำนายน้ำฝนได้อย่างดี เอาไว้วางแผนทำการเกษตรตามเหมาะสม ท่านทำตามประสาชาวบ้านที่ไม่มีเครื่องวัดแบบ กรมอุตุนิยมวิทยา และไม่ได้ใช้มาตรวัดต่าง ๆ แต่ก็เป็นอย่างของการเป็นนักภูมิศาสตร์ ท้องถิ่น ส่วนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ท่านเกิดในท้องถิ่นก็พอรู้ว่าอะไรเป็นมาอย่างไร ใครเป็น อย่างไร สังเกตดูให้ดี จะเห็นว่าฟออยู่ ท่านจะเริ่มจากชุดบ่อ ชุดสระ แก้ปัญหาให้ได้ก่อน เป็นสำคัญ กอปรกับท่านสมาทานธรรมะมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่อีกด้วย ท่านจึงได้รับความก้าวหน้าเรื่อยมา ที่ยกตัวอย่างเรื่องฟออยู่ ไม่ใช่ว่ามีท่านเพียงผู้เดียวเท่านั้นที่ทำการต่อสู้ จนได้รับชัยชนะ แต่ฟออยู่เป็นที่รู้จักกว้างขวางในวงการพัฒนา ท่านผู้อ่านทั้งหลายอาจเคยไปดู งานมาแล้ว

ถ้าหากเรามองดูประวัติศาสตร์ของประชาชน ก็จะพบว่า การตั้งถิ่นฐานของคน ภาคอีสาน ส่วนมากจะนิยมตั้งใกล้แหล่งน้ำ ชื่อบ้านก็จะเรียกว่าบ้านหนองนั้น บ้านหนองนี้ เป็นต้น นอกจากนั้นประเพณีในชุมชนชาวเขมร ชาวไทยอีสาน หลายอย่างก็เป็นการแสดง ออกถึงการเคารพและเกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น พิธีไหว้พระจันทร์ ในวันเพ็ญเดือน ๑๒ แทน การลอยกระทง มีการเสี่ยงทายทำนายน้ำฝน พิธีจุดบั้งไฟ พิธีชนประภูมิ ชนพระภูมินา ดูกระดุกคางไก่ พิธีแห่นางแมว ๗๗ พิธีกรรมเหล่านี้มีจุดเน้นเดียวกันคือ ต้องการนำมากิน มาใช้ทำการเกษตร เพราะน้ำเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนได้ชัยชนะ

มาดูวิธีการควบคุมน้ำ หรือการแก้ปัญหาหน้าในท้องถิ่นแถบนี้ ซึ่งจะมีลักษณะต่อไปนี้ คือ

1. บาราย เป็นสระน้ำใหญ่ที่เจ้าเมืองสมัยก่อนนิยมขุดเพื่อเป็นแหล่งน้ำ
2. โนง เปรง (บ่อโบราณ) เป็นแหล่งน้ำเก่าแก่ที่คนขุดขึ้น

3. ละเบิก (ใหม่) หมายถึง หนองน้ำที่ขุดใหม่เป็นแหล่งน้ำสาธารณะ
4. คลอง เป็นทางน้ำไหลที่คนขุดขึ้น
5. คู เป็นทางน้ำที่คนขุดขึ้น
6. ปลาย (ร่อง) เป็นคลองบังคับน้ำที่มีอยู่ตามท้องนาทั่วไปสมัยก่อน (ทุกวันนี้ไม่ค่อยมี)

สิ่งเหล่านี้ เป็นหลักฐานการแก้ปัญหาเรื่องน้ำของชาวบ้านทั้งสิ้น เป็นการขุดขึ้นนอกเหนือจากห้วย หนอง บึง และแม่น้ำตามธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีการสร้างทำนบเพื่อกักเก็บน้ำอีกด้วย อันนี้เป็นสภาพการเก็บกักน้ำและควบคุมบังคับน้ำของชาวบ้านบริเวณแถบที่ราบสูงอีสาน ไม่ได้กล่าวไปถึงทางภาคเหนือที่ประชาชนรู้จักการทำฝาย รู้จักระดมกำลังแรงงานแบ่งหน้าที่กันทำฝาย เพราะทางภาคเหนือมีแม่น้ำลำธารมาก

ตอนนี้อีสานบ้านเรายังขาดน้ำ และการควบคุมบังคับน้ำเพื่อการเกษตรอย่างมาก ที่มีอยู่บ้างนั้นยังไม่เพียงพอ ยังไม่ทั่วถึง สังเกตได้ว่าท้องถื่นใดมีน้ำดี การทำมาหากินก็จะไม่ฝืดเคือง ความก้าวหน้าในทางการเกษตรต่างๆ ก็ตามมา เช่น การปลูกข้าว ปลูกผัก ปลูกผลไม้ การปลูกข้าวโพดในฤดูแล้ง การเลี้ยงปลา และการอุตสาหกรรมอื่นๆ ก็เกิดตามมา และถ้าหากเราจับจุดการผลิตเพื่อพึ่งตนเองตามแนววัฒนธรรมท้องถิ่นแล้ว ชาวอีสานก็จะเป็นชาวนาที่ย่ำแย่แบบชาวนาเขตชลประทานภาคกลาง เพราะอีสานมีวัฒนธรรมที่ดีของตนเองอยู่

วัฒนธรรมขุดบาราย ขุดสระต่างๆ เป็นวิธีการแก้ปัญหาเรื่องน้ำของชาวบ้านในแถบนี้ที่เขาคิดจากภูมิประเทศแบบนี้ ภูมิอากาศแบบนี้ คือตัวอย่างบางเรื่องเกี่ยวกับภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับงานพัฒนา

เรื่องอาจารย์สมิต กอบแก้ว (อดีตอาจารย์โรงเรียนบ้านท่อม ต.ท่อม อ.ปราสาท จ.สุรินทร์) กับการปลูกหญ้าเลี้ยงโค ได้สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์การปลูกข้าวที่ราบสูงแห่งนี้เอาไว้ ดังที่คำพูน บุญทวี ก็ได้เขียนเรื่องนายฮ้อยค้าควายไว้แล้วเช่นกัน แต่นั่นเป็นอดีตซึ่งราวป่าและทุ่งหญ้ายังอุดมสมบูรณ์ มาถึงปัจจุบันนี้ ขณะที่การเลี้ยงโค กระบือ ได้ลดจำนวนลง เพราะสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป อาจารย์สมิตก็ได้ปลูกสวนหญ้าส่วนบุคคลเพื่อเลี้ยงโค และประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี นี่แหละคือวีรชนของชาวบ้านที่ต่อสู้กับสงครามเศรษฐกิจจนได้รับชัยชนะ ชาวบ้านเข้าใจเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดี เขาจะได้ความคิดและแนวต่อสู้ที่ทรงประสิทธิภาพ โดยไม่ต้องไปรอคอยดูเกษตรกรตัวอย่างในต่างประเทศ

ส่วนเรื่องของพระอริการเมือง อติชาโคร กับสวนสมุนไพรรักษาเพื่อการพัฒนา ก็สะท้อนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเรื่องการต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บ โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์พิทักษ์สุขภาพของประชาชน ต้นไม้ใบหญ้าในท้องถิ่น สูตรยาต่างๆ กับโรคภัย ที่เกิดจากการอาศัยอยู่ในภูมิอากาศแบบนี้ ภูมิประเทศแบบนี้ อาชีพแบบนี้ ยิ่งรู้มากเท่าใดก็ช่วยให้พึ่งตนเองได้มากเท่านั้น

เช่นเดียวกับที่บ้าน “ตะเซา” (หมู่ที่ 15 ต.สลักได อ.เมือง จ.สุรินทร์) หมู่บ้านกลางดงชะอม ที่สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องอาหารการกินในท้องถิ่น โดยเฉพาะผักพื้นบ้านมากมายหลายชนิด ที่มีอยู่ตามไร่นาป่าดงธรรมชาติ เพราะสืบทอดนิสัยกินผักหญ้าน้ำพริกต่างๆ แยกต่างๆ มาแต่บรรพบุรุษ ทุกวันนี้ผักพื้นบ้านได้ร่อยหรอลง แต่นิสัยที่จะเปลี่ยนจากยุคหาของป่ามาสู่ยุคการมีฟาร์มพืชผักพื้นบ้าน เพื่อกินเองใช้เองและเพื่อค้าขายแลกเปลี่ยนนั้น เรายังไม่ตื่นตัวทำกันอย่างแพร่หลาย

ถ้าไปดูในตลาด จะเห็นว่าผักพื้นบ้านส่งมาขายเป็นจำนวนมากน้อย แสดงถึงมีคนนิยมบริโภคอยู่มาก แต่เราไม่มีการปลูกอย่างเป็นกิจจะลักษณะ รวมถึงการศึกษาวิธีเพาะปลูกขยายพันธุ์ บำรุงพันธ์ อย่างเพียงพอ อันนี้จะเกิดปัญหาในอนาคตแน่นอน ยิ่งเรานิยมสัตว์พันธ์ุต่างประเทศ ผักพันธ์ุต่างประเทศและทำการเพาะปลูกอย่างเป็นกิจจะลักษณะผักเหล่านั้น สัตว์เหล่านั้น อาจไม่สามารถปลูกได้ทุกฤดูกาลก็ได้ เพราะไม่ได้พัฒนาการบนภูมิประเทศและภูมิอากาศแบบยาวนานพอ

ในเรื่องบ้านหม้อและจักสาน อันเป็นหัตถกรรมอุตสาหกรรมพื้นบ้านที่มีมาแต่โบราณกาลนั้น ก็สะท้อนให้เห็นการพึ่งตนเองของชุมชนได้ประการหนึ่ง เดียวนี้ของใช้ในครัวเรือนทุกอย่างล้วนเป็นพลาสติก ตะกร้า ถ้วย ชาม ชันน้ำ สิ่งห่อของ ล้วนเป็นพลาสติก การใช้พลาสติกเป็นการพึ่งพาสินค้าต่างประเทศ และทำให้สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเสียไปในระยะยาว และเมื่อใช้ของต่างประเทศมากๆ ฝีมือ ความสามารถในการช่างต่างๆ ก็จะหมดไป ดังการถลุงโลหะ การตีเหล็กต่างๆ ที่เราเกือบจะหมดไป

จากเรื่องบ้านหม้อที่บ้านใหม่ (ต.ระแส อ.เมือง จ.สุรินทร์) น่าคิดว่าทำไมเราไม่ส่งเสริมการปลูกกระถินยักษ์ เพื่อนำพินมาเผาเตา เพราะเห็นชัดแล้วว่าขาดเชื้อเพลิง และความอุดมสมบูรณ์ของป่าเป็นพืชคลุมดินและเพื่อร่มเงา ทำไมเราต้องมารณรงค์ให้ใช้ของเมดิอินไทย แลนด์โครมๆ แล้วก็หายไป

หัวใจของการพัฒนา คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน เป็นการพัฒนาที่มาจากข้างล่าง โดยเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมถือได้เป็นการพัฒนาที่เป็นทางเลือก ซึ่งเป็นแนวคิดการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับประชาชน ประชาชนจะต้องเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ ในบางขณะที่เป็นผู้ที่มีส่วนได้ ส่วนเสีย โดยเข้าร่วมตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้นของการพัฒนา จนถึงขั้นตอนสุดท้าย หากเราเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เราก็จะได้รับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ว่าประชาชนต้องการอะไร ต้องการให้พัฒนาในด้านไหนบ้าง เราต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะประชาชนมีทั้งความรู้ ทักษะ และความรับผิดชอบในการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา กิจกรรมการพัฒนาที่ประชาชนเข้าร่วมนั้น มีประสิทธิผลเป็นอย่างมาก มันทำให้ประชาชนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่การพัฒนาที่เกิดขึ้นในทุกวันนี้ ยิ่งพัฒนายิ่งทำให้ชาวบ้านจนลง โครงการพัฒนาของรัฐที่นำมาสู่ชุมชนนั้น ส่วนมากแล้วรัฐจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนามากกว่าชาวบ้าน เพราะการพัฒนาบางอย่าง มักจะมีผลกระทบต่อชาวบ้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่

การพัฒนาในปัจจุบันนั้น จะต้องกระตุ้นจิตสำนึกของชาวบ้าน ทั้งผู้นำที่เป็นปัญญาชน และชนชั้นกลาง ที่ทำงานกับชาวบ้าน จะต้องทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่แจ่มชัดในวัฒนธรรมของเขา โดยที่ชาวบ้านและชนชั้นกลางควรร่วมกันศึกษา และวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม และสังคมของชุมชนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม การค้นพบและสามารถวิเคราะห์เอกลักษณ์และคุณค่าของตัวเองได้ ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการร่วมตัวกันเป็นกลุ่ม และชาวซึ่งในประวัติศาสตร์การต่อสู้ร่วมกัน และที่สำคัญที่สุดคือ ชาวบ้านจะสามารถเห็นภัยคุกคามของการครอบงำทางวัตถุและจิตใจของวัฒนธรรมทุนนิยม และบริโภคนิยมที่มาจากภายนอก เช่น การทำให้ชาวบ้านจ้องตออยู่ภายใต้การผลิตเพื่อตลาด ทำให้ชาวบ้านพึ่งพาภายนอกสูงมากขึ้น ๆ และนำมาซึ่งการถูกเอาเปรียบได้ง่าย ดังนั้น การนำวัฒนธรรมชุมชนมาใช้แรงงานของครอบครัวเป็นหลัก เน้นการผลิตเพื่อครอบครัวก่อนที่จะผลิตเพื่อตลาด เน้นการพึ่งตนเองมากกว่าพึ่งพาภายนอก

การพัฒนาชนบท ควรยึดแนววัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวทางหลัก เนื่องจากชุมชนมีวัฒนธรรมเดิมของชาวบ้านที่สร้างและสะสมมาแต่โบราณ และเป็นแก่นแกนของชุมชนที่ปฏิบัติการมาอยู่แล้ว เป็นวัฒนธรรมที่เน้นความสำคัญของชาวบ้าน ความเป็นชุมชนท้องถิ่น วัฒนธรรมดังกล่าว ได้แก่ ความช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยไม่อยู่แบบตัวใครตัวมัน ไม่มีการแข่งขัน

เอารัดเอาเปรียบกัน มีแต่ความมั่งคั่งของน้ำใจมีความผสมผสานกลมกลืน ความเป็นกลุ่มก้อน เครือญาติ ชุมชนมีจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันและไม่ใช้กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมแบบล่าหลัง หรือมีความด้อยพัฒนา ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา การทำความเข้าใจวัฒนธรรมชุมชนจะทำให้เห็นว่าชาวบ้านมีศักยภาพ มีสำนึกในการพัฒนาตนเองมาตั้งแต่เนิ่นนานแล้ว ไม่ใช่เป็นผู้รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก หรือกลุ่มคนที่ตกอยู่ภายใต้วงจรอุปาทของการพัฒนาและชุมชนมีศักยภาพมีศักดิ์ศรีในการต่อต้านกับวัฒนธรรมทุนนิยมที่เป็นสิ่งมาจากภายนอก ดังนั้น การพัฒนาจึงต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมเดิมของชุมชน เพราะเป็นส่วนที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้านที่จะสามารถเป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนได้ หากย้อนกลับไปดูก็จะพบว่าชาวบ้านมีประวัติศาสตร์การสร้างชุมชนมายาวนาน โดยมีความร่วมมือกับกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนทั้งหมดอยู่รอดร่วมกันและต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบจากสังคมภายนอกได้ ซึ่งการที่ชุมชนอยู่รอดได้เพราะชุมชนมีทรัพยากรมาก จึงต้องพึ่งพาอาศัยกัน

ข้อ 4 การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายความว่า

1. การพัฒนาที่มีการคำนึงถึงความเสียหายของสิ่งแวดล้อม
2. การพัฒนาเพื่อบรรลุถึงความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบัน
3. ขณะเดียวกันก็ต้องไม่เป็นการลดทอน หรือเบียดบังโอกาสที่จะบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ในอนาคตด้วย
4. ถูกทุกข้อ

คำตอบ ข้อ 4 ถูก

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

โลกาภิวัตน์ หมายถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การอนุรักษ์กับการพัฒนาเหมือนกันและต่างกัน อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาที่บูรณาให้เกิดองค์รวม หมายความว่าถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาโดยใช้ “คน” เป็นศูนย์กลาง หมายความว่าถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาโดยยึด “คน” เป็นศูนย์กลางได้กล่าวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคม แผน
ใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาทำให้ชุมชนเข้มแข็ง หมายความว่าอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาโดยมีนโยบายเร่งพัฒนาเศรษฐกิจ หมายความว่าถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

จุดหมายปลายทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องการพัฒนาในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีคนเป็น
ศูนย์กลางการพัฒนา มี 3 ด้าน ประกอบด้วยด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่มีการคำนึงถึงความเสียหายของสิ่งแวดล้อม มีการป้องกันปัญหาที่เกิดแก่สิ่งแวดล้อม หรือถ้าจำเป็นจะต้องเกิดความเสียหาย ก็จะต้องทำในขอบเขตที่เสียหายน้อยที่สุด การพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนี้ จึงเป็นรูปแบบการใช้ทรัพยากรที่มีการบำรุงรักษา และมีอัตราการใช้ที่อยู่ในขอบเขตการอำนวยให้หรือศักยภาพที่ทรัพยากรนี้จะคืนสู่สภาพปกติได้

การพัฒนาแตกต่างไปจากการเจริญเติบโต ตรงที่ การพัฒนา (development) หมายถึง การปรับปรุงในเชิงคุณภาพให้ดีขึ้น โดยที่ยังมีการรักษาทรัพยากรพื้นฐาน ส่วนการเจริญเติบโต (growth) หมายถึง การปรับปรุงในเชิงปริมาณให้สูงขึ้น ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นการปรับปรุงในเชิงคุณภาพให้ดีขึ้น เพื่อให้สังคมมนุษย์ที่มีคุณภาพดำรงอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ยังคงทำหน้าที่ได้อย่างปกติ โดยไม่จำเป็นต้องมีการเพิ่มในเชิงปริมาณให้เกินขีดจำกัด การพัฒนาในอดีตที่ผ่านมา จะพิจารณาที่ประสิทธิภาพ และความเป็นธรรมที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาภายใต้กำหนดเวลาสั้น ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญเฉพาะคนในรุ่นปัจจุบัน แต่จากกระแสเรียกร้องในสังคมที่ต้องการให้การพัฒนานั้น คำนึงถึงการอยู่รอดและการกินดีอยู่ดีของคนในอนาคตร่วมกัน จึงเป็นเหตุให้มีความยั่งยืนเข้ามาเป็นองค์ประกอบการพัฒนา และกระบวนการตัดสินใจ ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืน ในภาพรวมจึงหมายถึงการพัฒนาเพื่อบรรลุถึงความต้องการของมนุษยชาติในปัจจุบัน ขณะเดียวกันก็ต้องไม่เป็นการลดทอนหรือเบียดบังโอกาสที่จะบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในอนาคตด้วย

มนุษย์จะสามารถปฏิบัติได้ตามนัยนี้ ต้องเข้าใจธรรมชาติและกระบวนการพัฒนาสังคม ที่เน้นคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งไม่ใช่เฉพาะทางวัตถุเท่านั้น จำเป็นต้องประกอบด้วยความสุขทางร่างกายและจิตใจด้วย ดังนั้น พื้นฐานที่จะต้องมีในกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ นิเวศวิทยา เศรษฐศาสตร์ และจริยธรรม เพราะความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม (environmental integrity) ความมั่นคงทางนิเวศวิทยา (ecological security) ประสิทธิภาพของการจัดการในทางเศรษฐกิจ (economic efficiency) และความยุติธรรม (equity) ทั้งต่อมนุษย์รุ่นปัจจุบันและอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ให้ความสำคัญยุติธรรมกับการพัฒนาทุกส่วน ไม่ใช่เฉพาะด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว

การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เป็นสิ่งจำเป็นแต่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม นั่นคือ จะต้องดำเนินการอย่างถูกต้อง รอบคอบ และมีการจัดการที่ดี ทั้งด้านวัตถุ และการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตเท่า ๆ กับความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เพราะถ้ามุ่งเร่งพัฒนาเฉพาะทางด้านวัตถุอย่างเดียว มนุษย์จะไม่สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขได้ เพราะยังต้องเผชิญกับปัญหาภาวะมลพิษต่าง ๆ เช่น อากาศเสีย น้ำเน่า เสียงดัง และฝุ่นละออง

จากความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าว สรุปได้ว่า การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เจริญก้าวหน้า อยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาทางเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมนั้น จะต้องมีการบูรณาการหรือประสานประโยชน์เข้าด้วยกัน ระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ จะต้องมีการวางแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ให้เหมาะสมรอบคอบ และคำนึงถึงสภาพการที่อำนวยความสะดวกของทรัพยากรที่มีอยู่ ดังนั้น สังคมที่จะพัฒนาอย่างยั่งยืน จะต้องพิจารณาจากหลาย ๆ องค์ประกอบ

“โลกาภิวัตน์” สร้างระบบทุนนิยมโดยใช้กลไกตลาด เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยเน้นเศรษฐกิจเป็นตัววัดปัจจัยของการเจริญเติบโต และการแสดงว่าประเทศพัฒนาจะใช้รายได้ประชาชาติต่อหัวเป็นตัวตัดสิน ดังนั้น จึงเกิดสิ่งที่เรียกว่าการแข่งขัน การชิงไหวชิงพริบ เพื่อนำมาซึ่งความร่ำรวยของประเทศตน สิ่งที่เป็นผลพวงตามมาก็คือ ทรัพยากรของโลกถูกทำลายโดยน้ำมือมนุษย์เพื่อที่จะสนองความต้องการ ความยิ่งใหญ่ จนเกิดภาวะเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและสภาพจิตใจ และเกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย โดยเฉพาะปัญหาสภาพแวดล้อม เช่น การเกิดมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม การเกิดภัยธรรมชาติ เนื่องจากมนุษย์บุกรุกทำลายป่า ปัญหาสังคม ยาเสพติด อาชญากรรม และตามมาด้วยโรคภัยไข้เจ็บอีกมากมาย แม้แต่ประเทศไทยเอง ก็ได้รับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้ในการดำรงชีวิตไม่ว่าจะเป็นการบริโภค การแต่งกาย ความเป็นอยู่ บนพื้นฐานของความฟุ่มเฟือยหรูหรา นิยมวัตถุ จนเกิดเป็นวัฒนธรรมบริโภคนิยม วัตถุนิยมส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม จนสภาพสังคมไทยตกอยู่ในสภาพเลวร้าย วิถีชีวิตชนบทธรรมนิยม ประเพณีอันดีงามที่บรรพบุรุษสั่งสมไว้ แทบจะไม่หลงเหลือให้ชื่นชม คนไทยเป็นหนี้สินพันตน สังคมที่มีมิตร ไมตรีความเอื้ออาทรต่อกันเหลือน้อยเต็มทน เพราะต้องแข่งขันแก่งแย่งเพื่อความอยู่รอด รัฐบาลเอง ก็บริหารประเทศโดยใช้ระบบทุนนิยม มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การลงทุนจาก

ต่างประเทศ ใช้เงินมากมายในการที่จะต้องซื้อเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เป็นการก่อกำหนดจำนวนมหาศาล ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย เพราะต้องนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม รัฐบาลให้ความสำคัญกับภาคเกษตรที่ถือเป็นหัวใจและสิ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่บรรพกาลน้อยมาก ประเทศจึงมีสภาพเศรษฐกิจที่คลอนแคลนไม่มั่นคง ไม่สามารถยืนบนขาตัวเองได้ เพราะต้องพึ่งพาต่างประเทศ ถ้าคนไทยยังคงอยู่ในสภาพนี้ต่อไปก็คงจะถึงเวลาที่ประเทศจะต้องประสบภัยความ “ล่มสลาย”

ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงได้เล็งเห็นถึงสิ่งเหล่านี้ จึงได้สร้างทฤษฎีใหม่ขึ้นมา คือ “เศรษฐกิจพอเพียง” โดยทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขเพื่อให้ประเทศรอดพ้นและยืนหยัดภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคง เพื่อเป็นหนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน

เป็นการพัฒนาที่บูรณาให้เกิดองค์รวม คือ องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะมาประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือ มีดุลยภาพ กล่าวคือ ธรรมชาติแวดล้อมกับเศรษฐกิจจะต้องบูรณาการเข้าด้วยกัน จะทำให้เกิดสภาพที่เรียกว่าเป็นภาวะยั่งยืน ทั้งในทางเศรษฐกิจและในทางสภาพแวดล้อม การคุ้มครองสภาพแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยใช้มนุษย์เป็นแกนกลางการพัฒนา เพื่อสร้างให้เกิดความสมดุล ระหว่างคน ธรรมชาติ และสรรพสิ่ง เพื่อให้อยู่ร่วมกันด้วยความเกื้อกูลกัน ไม่ทำลายล้างกัน ทุกสิ่งในโลกก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

การพัฒนาที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาในด้านความเจริญเติบโตขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ และปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต มองกันที่อุตสาหกรรม เน้นความเจริญทางวัตถุ จนเกิดผลร้ายต่อธรรมชาติแวดล้อม เป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุล ทำให้ธรรมชาติ ร่อยหรอและเกิดปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาสังคมและปัญหาสภาพจิตใจ จึงเป็นการพัฒนาที่ผิดพลาด กำลังจะทำให้โลกสูญหายนะ และความพินาศ เพราะเป็นการพัฒนาที่เสียสมดุล ทำให้โลกไม่เหมาะสมแก่การอยู่อาศัย และอาจจะอยู่อาศัยไม่ได้ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเกิดแนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาใหม่ โดยเปลี่ยนวิธีการพัฒนาโดยใช้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ในที่นี้จะขอกล่าวถึงการพัฒนาของประเทศไทย ประเทศไทยเองก็ได้ดำเนินการที่จะทำให้เกิดการพัฒนา

ยั่งยืนโดยใช้ “คน” เป็นศูนย์กลาง จะเห็นได้จากแผนการพัฒนาด้านที่ 8 และ 9 ที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนและกระบวนการ พัฒนาที่บูรณาการการเชื่อมโยงกันทุกด้านโดยมีเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาคน และสิ่งแวดล้อม เพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยอย่างยั่งยืนตลอดไป

เราคงต้องกลับมามองตัวสาเหตุของปัญหา ที่ทำให้ประเทศชาติของเราไม่สามารถที่จะไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ดังนี้

- ความต้องการการบริโภคสินค้าและบริการที่ไม่สมเหตุสมผล ฟุ่มเฟือย เป็นเหตุให้เกิดการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตและบริการที่เกินพอดี เกินความต้องการของการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง มีของเหลือทิ้งเป็นมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมมาก และทำให้คุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ชาติสมดุล แม้จะส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจก็ตาม

- การที่ชุมชนไม่เข้มแข็ง รั่ววัฒนธรรมและแนวความคิด ๑ มาจากต่างประเทศ เกี่ยวกับความฟุ่มเฟือย วัตถุนิยม และบริโภคนิยม ทั้งยังขาดการอบรม ละทิ้งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ทำให้สังคมเปลี่ยนเป็นสังคมบริโภค กอบโกย สะสม เกิดการลงทุนทางธุรกิจที่สูญเปล่า ทำให้เกิดผลเสียหายทางเศรษฐกิจเกิดความขัดแย้งทางสังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายอย่างรุนแรง

- การเคลื่อนย้ายทุนจากต่างประเทศ ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบ ต่อระบบเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแข่งขัน และเครือข่ายทางธุรกิจของประเทศ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปลายปี 2540 เป็นบทเรียนที่ชัดเจนที่แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจที่พึ่งพิงอยู่กับทุนต่างประเทศโดยขาดรากฐานที่มั่นคงภายใน ทำให้เกิดการล่มสลายของระบบอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน นอกจากนั้นการเปิดรับการลงทุนในอุตสาหกรรมเคมี และอุตสาหกรรมที่ใช้พลังงานมาก เช่น อุตสาหกรรมเหล็กและกระดาษ โดยไม่มีกลไกหรือมาตรการที่เข้มแข็ง ในการตรวจสอบผลกระทบของอุตสาหกรรมเหล่านี้ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว

- นโยบายการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐในอดีต ทำให้มีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน และโครงการขนาดใหญ่จำนวนมาก โดยขาดการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม มีการใช้ทรัพยากรเป็นฐานการผลิตอย่างฟุ่มเฟือย เกินอัตราการฟื้นตัวของระบบธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนของระบบนิเวศ

จะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก เพราะนำเอาวัฒนธรรมตะวันตก และระบบทุนนิยมเข้ามาบริหารประเทศ ทำให้เกิดสภาพที่เสื่อมโทรมแทบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อม คุณภาพชีวิต ศิลธรรม คุณธรรม ถือเป็นความผิดพลาดอย่างใหญ่หลวง

รัฐบาลจึงต้องตระหนักถึงความผิดพลาดที่เกิดขึ้น และต้องมีการแก้ไขและปรับปรุงนโยบายของรัฐให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างมีประสิทธิภาพ และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ได้มาตรฐานสากล ก็จะนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร และความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งการลดมลพิษและของเสียที่เกิดจากภาคการผลิต อันจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลับสู่สมดุลเดิม ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมและเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว และรักษาต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ได้อย่างยั่งยืนสำหรับคนรุ่นต่อไป รัฐบาลจะต้องใช้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ค่านิยม และประเพณีอันดีงามของชุมชน และต้องรักษาระบบเศรษฐกิจ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งในระดับท้องถิ่น ให้เกิดการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนโดยแท้จริง

จุดหมายปลายทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน

รัฐบาลจึงได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และ 9 ที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และดุลยภาพเป็นเงื่อนไขของความยั่งยืน ดังนั้น จุดหมายปลายทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ

การพัฒนาที่ทำให้เกิดดุลยภาพของ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ดีมีสุขของประชาชนชนตลอดไป

เศรษฐกิจ ที่ทำให้เกิดดุลยภาพของการพัฒนา คือ เศรษฐกิจที่มีรากฐานมั่นคง มีขีดความสามารถในการแข่งขันและสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแนวคิดหลัก

สังคม ให้รวมหมายถึง วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นระเบียบวิถีชีวิตของสังคม ที่ให้มนุษย์ปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นได้ โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และให้รวมถึงศาสนธรรม ซึ่งเป็นระเบียบจิตใจของคนในสังคมที่ทำให้สังคมอยู่ได้โดยสงบสุข

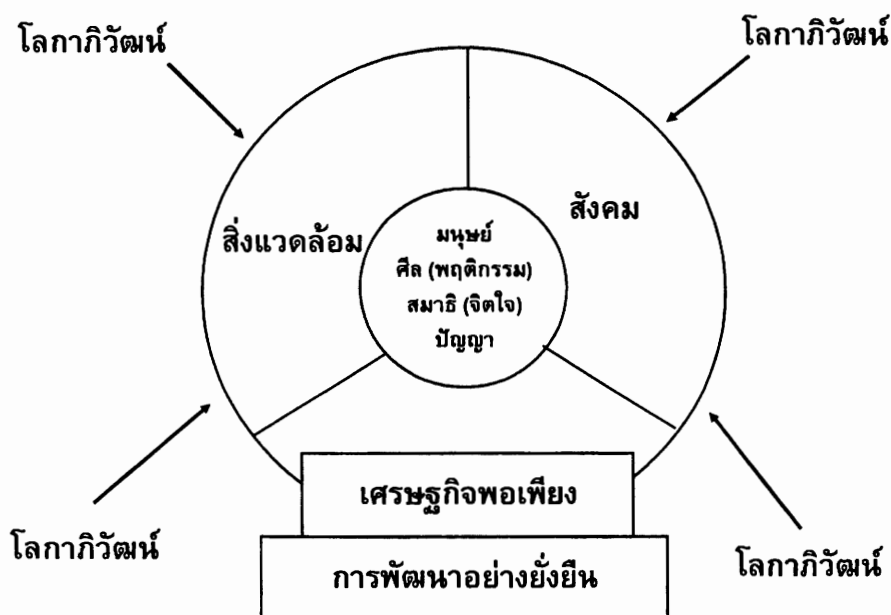
ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกี่ยวโยงสัมพันธ์กันเป็นระบบนิเวศน์ ที่สามารถให้คุณและให้โทษต่อมนุษย์ได้ ขึ้นกับความสมดุล หรือไม่สมดุลของระบบนิเวศ

สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกี่ยวโยงสัมพันธ์กันเป็นระบบนิเวศน์ ที่สามารถให้คุณและให้โทษต่อมนุษย์ได้ ขึ้นกับความสมดุลหรือไม่สมดุลของระบบนิเวศ

ความสมดุลและเชื่อมโยงระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมกับจุดหมายการพัฒนาที่ทำให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขตลอดไป

หนทางนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา

ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คงจะมีความชัดเจนในภาพของปัจจัยทั้ง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจพอเพียง คนและการพัฒนาที่ยั่งยืน ในที่นี้จะขอเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทั้ง 3 ปัจจัย ให้เห็นว่ามีส่วนที่ส่งเสริมและเกื้อหนุนกันอย่างไร ดังจะเห็นได้จากกรอบแนวคิด

จากกรอบแนวคิดข้างต้นในที่นี่จะขอลำถึง “คน” เป็นปัจจัยแรก เพราะ “คน” เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ในการที่จะทำให้เกิดการพัฒนายังยืน “คน” เป็นผู้สร้างปัญหาทั้งหลาย ทั้งปวงให้เกิดขึ้น เพราะตัวกิเลสตัณหาที่มีอยู่ในตัวคน จึงเป็นปัญหาอุปสรรคกีดขวาง ที่จะทำให้โลกไม่สามารถเดินไปสู่การพัฒนายังยืนได้ กิเลส 3 ตัว คือ ตัณหา มานะ ทิฏฐิ ดังที่ พระธรรมปิฎก (ป.อ ปยุตโต) ได้อธิบายความไว้ดังนี้

ตัณหา คือ ความอยากได้ อย่างบำรุงบำเรอตัวเอง ให้มีความสุข สะดวกสบาย พรั่งพร้อมด้วยวัตถุที่มากมายสมบูรณ์ พุดง่าย ๆ ว่าความอยากได้ผลประโยชน์

มานะ คือ ความต้องการยิ่งใหญ่ อยากมีอำนาจครอบงำผู้อื่น ตั้งแต่ระดับบุคคล ถึงระดับสังคมประเทศชาติ พุดง่าย ๆ ว่าความใฝ่อำนาจ

ทิฏฐิ คือ ความยึดมั่นตลอดจนคลั่งไคล้ในค่านิยม แนวความคิด ลัทธิ ศาสนา อุดมการณ์ต่าง ๆ ข้อนี้เป็นผู้ร้ายที่สุดที่รองรับ สำหรับปัญหาไว้ให้เหนียวแน่นยึดเยื่อ และแก้ไขยากเหมือนกับตัณหา และมานะที่นอนกันแล้ว

จะเห็นได้ว่าตัวกิเลสเป็นสิ่งที่ขัดขวางต่อการพัฒนายังยืน ถ้าไม่สามารถขจัด หรือ ลดละออกจากตัวมนุษย์ได้ เพราะตัวกิเลสตัณหาเหล่านี้แหละเป็นตัวที่ทำลายทุกอย่างในโลก เพื่อสนองความอยากได้ผลประโยชน์ ความอยากมีอำนาจความยิ่งใหญ่ หรือ ความยึดมั่นถือมั่นใน ค่านิยมอุดมการณ์ มนุษย์ทำร้ายสิ่งรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ สัตว์ สรรพสิ่ง หรือ แม้แต่มนุษย์ด้วยกันเอง เพื่อสนองต่อกิเลส จึงเป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัวยิ่งนัก ลองวาดภาพดู ว่า ถ้ามนุษย์ชาติทุกคนในโลกนี้มีกิเลสตัณหาครอบงำ อะไรจะเกิดขึ้น โลกจะเป็นอย่างไร เพราะทรัพยากรธรรมชาติ สัตว์ สรรพสิ่ง หรือแม้แต่มนุษย์ด้วยกัน จะไม่มีวันยอมให้ถูกทำร้าย แต่เพียงฝ่ายเดียว จะต้องมีการตอบโต้ ดังจะเห็นได้จากการเกิดภัยธรรมชาติน้ำท่วม สึนามิ ต้นเหตุเกิดจากมนุษย์ไปทำการตัดไม้ทำลายป่า และทำลายระบบนิเวศวิทยา ในโลกจึงเต็มไปด้วย ความวุ่นวาย ไม่สงบสุข เพราะทุกสิ่งในโลกอยู่อย่างทำลายล้างกัน และผลสุดท้ายก็คือ มนุษย์นั่นเองที่จะประสบกับความพินาศล่มสลาย ดังนั้น การที่จะทำให้มนุษย์ลดละจากกิเลส ที่เป็นตัวปัญหาก็คือ การพัฒนา “ด้านจิตใจ” ให้มนุษย์มีมโนสำนึกที่ดี มีความรักความโอบอ้อม อารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเหตุผล สามารถแยกแยะสิ่งดีสิ่งชั่ว รู้ว่าสิ่งไหนควรทำหรือไม่ควรทำ ด้วยใช้หลักพุทธธรรมมาขัดเกลา และจรรโลงจิตใจ ด้วยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาจิตใจให้ตั้งงามแล้ว มนุษย์ก็จะเกิดปัญญา “รู้แจ้งเห็นจริง” ลดละจาก กิเลสตัณหาทั้งปวง ลดความอยากได้ใคร่มี อยากมีอำนาจ อยากยิ่งใหญ่ ยึดมั่นถือมั่นใน อุดมการณ์ มนุษย์ก็จะกลายเป็นผู้ให้ ผู้เกื้อหนุน ผู้จรรโลงโลก ให้เกิดความสงบสุข โดยสร้าง

คุณภาพให้เกิดขึ้นระหว่าง มนุษย์ สิ่งแวดล้อม สังคม เทคโนโลยี ทุกที่จะอยู่อย่างเกื้อกูลกัน และกัน มนุษย์จะรักษาและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติก็จะให้ประโยชน์ในการดำรงชีพของมนุษย์ มนุษย์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย สร้างสรรค์ให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดี ในที่สุดสังคมก็จะเป็นสังคมแห่งความสุข มีความ เกื้อกูลต่อกัน และการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่มีแต่ความพึงพอใจ พุ่มเฟียช นิยมวัตถุ ก็จะกลับมา ดำรงชีวิตแบบพอเพียง โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง อยู่ได้อย่างไม่ต้องเดือนร้อน สามารถ ยืนอยู่บนขาตัวเอง โดยที่ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น นั่นคือฐานชีวิตที่มั่นคง เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ หมายความว่า ไม่คบค้าสมาคมไม่ค้าขายกับผู้อื่น เมื่อเรายืนด้วยตัวเองอย่างมั่นคง เราก็ สามารถเอาสิ่งที่เราเหลือกินเหลือใช้ไปทำการค้ากับผู้อื่น นำเงินเข้ามาเพื่อเป็นเงินออม หรือเงิน ที่จะลงทุนต่อไปในอนาคต เปรียบเสมือนบ้านที่มีรากฐานที่แข็งแรง เมื่อเกิดความแข็งแรง แม้มลมพายุที่พัดโหมกระหน่ำ ก็ไม่สามารถทำให้บ้านพังทลายได้ เปรียบเสมือนภูมิคุ้มกันภัย อย่างดี ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการทำเอา วิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนในทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ ให้คนดำรงอยู่ด้วยคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริตนั้น เป็นเครื่องแสดงอย่างชัดเจนแล้ว ว่า เป็นหนทางที่จะนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

พระมหากษัตริย์ ที่ทรงพระนาม “ภูมิพล” ที่เปี่ยมล้นในด้วยพระปรีชาสามารถ และ พระหฤทัยที่เปี่ยมล้นด้วยเพราะเมตตาต่อพสกนิกรของพระองค์ ทรงทุ่มเทพระวรกายอย่างไม่ เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย เสด็จในทุกหนระแห่งของประเทศ เพื่อทรงทราบถึงความเป็นอยู่ของ พสกนิกรของพระองค์อย่างแท้จริง ทรงทุ่มเทพระสติปัญญา คำนึงคั่นแนวทางการพัฒนา ประเทศ และความอยู่ดีกินดีของพสกนิกร ด้วยพระราชกรณียกิจมากมาย ด้วยสายพระเนตร อันยาวไกล ทำให้พระองค์ทรงเล็งเห็นแล้วว่า ถ้าประเทศไทยยังอยู่ในสภาวะที่เต็มไปด้วยความ นิยมทางวัตถุ ประชากรดำรงชีวิตภายใต้ระบบทุนนิยม ประเทศจะไม่สามารถอยู่รอดได้ จึงทรง คิดค้นทฤษฎีใหม่ คือ ทฤษฎี “เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้การดำรงชีวิตของคนไทยทุกระดับ มีความมั่นคง ยืนอยู่บนขาตัวเอง บนพื้นฐานความพอประมาณ ความมีเหตุผล เป็นการสร้าง ระบบภูมิคุ้มกัน เมื่อมีสิ่งเข้ามากระทบ ทั้งภายในและภายนอก โดยอาศัยความรู้รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน ในการ ดำเนินงานทุกขั้นตอน และจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานของจิตใจให้ทุกคนมีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งที่เป็นหนทางที่จะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ความสำเร็จจะขึ้นได้

เมื่อคนในชาติมีมโนสำนึกอยู่ในศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม คนจะต้องลดเล็กลงจากกิเลสตัณหา มีสติปัญญาที่คิดเห็นไตร่ตรองเหตุผลแยกแยะชั่วดี มนุษย์ก็จะอยู่อย่างไม่เบียดเบียนธรรมชาติ สรรพสิ่งในโลก และมนุษย์ด้วยกัน ทุกสิ่งก็จะอยู่กันอย่างเกื้อกูล สังคมก็จะสงบสุข

อย่างไรก็ตามรัฐบาลจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญอย่างจริงจัง มิใช่มีนโยบายที่สวยหรูบนแผ่นกระดาษ เพราะเท่าที่ผ่านมาถึงแม้จะมีแผนพัฒนาฉบับที่ 8 , 9 ที่เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา แต่รัฐบาลก็ไม่ได้นำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง รัฐบาลยังใช้การบริหารประเทศในระบบทุนนิยม ที่มุ่งเน้นการพัฒนาและสร้างคน “เก่ง” ให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน มิได้มุ่งเน้นสร้าง “คนดี” จึงทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมทางจิตใจอย่างที่เห็นใน ทุกวันนี้ รัฐบาลจะต้องนำทฤษฎี “เศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้อย่างจริงจัง มิใช่เป็นเพียงลมปาก รัฐบาลจะต้องสร้างรากฐานของชุมชนทุกชุมชนในประเทศให้เกิดความเข้มแข็ง โดยหันมาให้ความสำคัญกับภาคเกษตรที่ถือเป็นกระดูกสันหลังของประเทศ บริหารประเทศด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อทุกชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ประเทศชาติก็จะเกิดความมั่นคงยืนบนขาตัวเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาต่างชาติ นั้นแหละถึงจะแสดงว่าประเทศชาติของเราจะมีหนทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยแท้จริง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชี้ถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกระดับ ไม่ว่าจะในระดับครอบครัว ชุมชน หรือรัฐ ในการปฏิบัติงานหรือบริหารพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง มีความพอประมาณ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท มีเหตุผล และสร้างระบบภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบต่างๆ อันอาจเกิดขึ้นจากภายนอกและภายในอย่างรอบคอบ ในขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และความรอบรู้ที่เหมาะสม การดำเนินชีวิตควรใช้ความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี การดำรงชีวิตและปฏิบัติตนมุ่งเน้นการอยู่รอดปลอดภัย และวิฤต สร้างความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้

- **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคอยู่ในระดับพอประมาณ

- **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึง ถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

- **การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

การดำเนินกิจการต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องมีความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- **ความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- **คุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

จึงกล่าวได้ว่า การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี เป็นแนวทางในการพัฒนาให้สามารถพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน ลดความเสี่ยงเกี่ยวกับธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆ โดยอาศัยความพอประมาณและสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียร และความอดทน สติ และปัญญา การช่วยเหลือเกื้อกูล และความสามัคคี โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับหลักวิชาการ ใช้การพิจารณาวางแผนและขั้นตอนการปฏิบัติอย่างรอบคอบ โดยตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต ใช้สติปัญญา และความเพียรในการดำเนินชีวิต

ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เป็นเรื่องเฉพาะของเกษตรกรในชนบทเท่านั้น แต่หมายรวมไปถึงทุกคน ทุกอาชีพ รวมทั้งรัฐบาล สามารถนำเอาแนวพระราชดำรัสไปยุกต์ใช้ได้ทั้งสิ้น

หลักสำคัญของความพอดี มี 5 ประการ คือ

1. ความพอดีด้านจิตใจ : ต้องเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวม
2. ความพอดีด้านสังคม : ต้องมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รู้จักผนึกกำลัง และที่สำคัญมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคง และแข็งแรง
3. ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด และที่สำคัญใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศ เพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคงอยู่เป็นขั้นเป็นตอนไป
4. ความพอดีด้านเทคโนโลยี : รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการ และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเองและสอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมของเราเอง
5. ความพอดีด้านเศรษฐกิจ : เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควร พออยู่ พอกิน สมควรตามอัตตภาพ และฐานะของตน

ข้อ 5 การพัฒนาต้องยึดเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องประกอบไปด้วยลักษณะใดบ้าง

1. ความพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล
3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว
4. ถูกทุกข้อ

คำตอบ ข้อ 4 ถูก

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความพอประมาณ หมายถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

หลักสำคัญของความพอดี ของการพัฒนามีกี่ประการ ด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

**กรอบความคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9
มีใจความอย่างไร**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อ 6 “ทฤษฎีใหม่” เกี่ยวกับการพัฒนา มีกี่ขั้น อะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การปฏิบัติงานตามแนวทางพอเพียง มีด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง มาตั้งแต่เริ่มงานพัฒนาเมื่อ 50 ปีที่แล้ว และทรงยึดมั่นหลักการนี้มาโดยตลอด แต่นโยบายเกี่ยวกับเกษตรที่ผ่านมารัฐบาลเน้นการ ผลิตสินค้าเพื่อส่งออกเป็นเชิงพาณิชย์ คือ เมื่อปลูกข้าวก็นำไปขาย และก็นำเงินไปซื้อข้าว เมื่อเงินหมดก็จะไปกู้ เป็นอย่างนี้มาโดยตลอด จนกระทั่ง ชาวนาไทยตกอยู่ในภาวะหนี้สิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงปัญหา ด้านนี้ จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคาร โค – กระบือขึ้น เพื่อช่วยเหลือราษฎร นับเป็นจุดเริ่มต้นแห่งที่มาของ “เศรษฐกิจ-พอเพียง” นับตั้งแต่อดีตกาล แม้กระทั่งโครงการแรก ๆ แถวจังหวัดเพชรบุรี ก็ทรงกำชับหน่วยราชการมิให้นำเครื่องกลหนัก เข้าไปทำงาน รับสั่งว่าหากนำเข้าไปเร็วนัก ชาวบ้านจะละทิ้งจอบ เสียม และในอนาคตจะช่วยตัวเองไม่ได้ ซึ่งก็เป็นจริงในปัจจุบัน

จากนั้นได้ทรงคิดค้นวิธีการที่จะช่วยเหลือ ราษฎรด้านการเกษตร จึงได้ทรงคิด “ทฤษฎีใหม่” ขึ้น เมื่อปี 2535 ณ โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนาอัน เนื่องมาจาก พระราชดำริจังหวัดสระบุรี เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการทำการเกษตรให้แก่ราษฎร ในการ จัดการด้านที่ดินและแหล่งน้ำ ในลักษณะ 30 : 30 : 30 : 10 คือ ขุดสระและเลี้ยงปลา 30 ปลูกข้าว 30 ปลูกพืชไร่พืชสวน 30 และสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย ปลูกพืชสวนและเลี้ยงสัตว์ ใน 10 สุดท้าย

ต่อมาได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมมา โดยตลอดเพื่อให้เกษตรกร ซึ่งเป็นคน ส่วนใหญ่ของประเทศมีความแข็งแรงพอ ก่อนที่จะไปผลิตเพื่อการค้าหรือเชิงพาณิชย์ โดยยึด หลักการ “ทฤษฎีใหม่” 3 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 มีความพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัดและขจัด การใช้จ่าย

ชั้นที่ 2 รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้ง ด้านสวัสดิการ การศึกษา และการพัฒนาสังคม

ชั้นที่ 3 สร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจภาคองค์กร พัฒนาเอกชน และภาค ราชการในด้านเงินทุนการตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล

สำหรับในภาคอุตสาหกรรม ก็สามารถนำ “เศรษฐกิจพอเพียง” มาประยุกต์ใช้ได้ คือนเน้นการผลิตด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่อง และไม่ควรถ่ายอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เกินไป เพราะหากทำอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ก็จะต้องพึ่งพิงสินค้าวัตถุดิบ และเทคโนโลยีจากต่างประเทศ เพื่อนำมาผลิตสินค้า เราต้องคำนึงถึงสิ่งที่มีอยู่ในประเทศก่อน จึงจะทำให้ประเทศไม่ต้องพึ่งพิงต่างชาติ อย่าง เช่น ปัจจุบัน ดังนั้น เราจะต้องช่วยเหลือประเทศให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เป็นผู้จุดประกายระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ซึ่งจะเป็นการช่วยลดปัญหาการนำเข้าวัตถุดิบ และชิ้นส่วนที่เรานำมาใช้ในการผลิตให้เป็นลักษณะพึ่งพา ซึ่งมีมาแล้วเกือบ 20 ปี แต่ทุกคนมองข้ามประเด็นนี้ไป ตลอดจนได้รับผลจากภายนอกประเทศ ทำให้ประชาชนหลงลืม และมีเมืออยู่กับการเป็นนักบริโภคนิยม รับเอาของต่างชาติเข้ามาอย่างไม่รู้ตัว และรวดเร็วจนทำให้เศรษฐกิจของไทยตกต่ำ

การปฏิบัติตนตามแนวทางพอเพียง

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง
2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม
3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต
4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางในชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องชวนขยายไฝหาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ
5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีลดละสิ่งชั่วกิเลสให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมากมิใช่น้อยที่ดำเนินการ โดยปราศจากละอายต่อแผ่นดิน

หนทางไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้หลักพุทธธรรม

การที่ “คน” จะดำเนินชีวิตไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงได้นั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ คนจะต้องพัฒนาจิตใจให้ละเลิกลดจากกิเลสตัณหา โดยใช้หลักพุทธธรรม ซึ่งมุ่งเน้นให้เข้าใจธรรมชาติของโลก และชีวิตให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้สังคมนำสู่ความสุข โดยนำหลักพุทธธรรม 3 ประการ คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นองค์ความรู้ที่ครอบคลุมการดำรงชีวิตทุกด้าน เพื่อฝึกฝนและปัญญาให้คนเป็นคนโดยสมบูรณ์ ทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา

ด้านพฤติกรรมและวิถีชีวิต ได้แก่ วินัย ตลอดจนการทำมาหากินเลี้ยงชีพเป็นระดับที่ปรากฏของการแก้ปัญหา และวิธีปฏิบัติในการผลิตและบริโภคแข่งขันและอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม

ด้านจิตใจ เช่น พัฒนาคุณธรรม ความเข้มแข็ง มั่นคงของจิตใจ และสภาพจิตใจที่ดั่งาม รวมทั้งความสุข

ด้านปัญญาหรือปรีชาญาณ คือ ความรู้ ความเข้าใจต่างๆ รวมทั้งแนวคิดทัศนคติ และค่านิยม

หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ถือเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีคุณภาพ

การพัฒนาศีลสิกขา เป็นการฝึกฝนในด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมเคยชิน เครื่องมือในการฝึกศีล คือ วินัย วินัยเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาและพัฒนามนุษย์ให้มีความประพฤติดีทั้งกายและวาจา เป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม เว้นจากความชั่ว และพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้ที่มีวาจาชอบ คือ มีสัมมาวาจา พูดจา รู้จักกาลเทศะ สามารถใช้วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม มีการทำงานชอบ คือ มีสัมมากรรม มั่นตะ และมีอาชีพชอบ คือ สัมมาอาชีวะ สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้อย่างดีมีความสุข

การพัฒนาจิตสิกขา เป็น การฝึกฝนในด้านจิต หรือระดับจิตใจให้มีความตั้งมั่นแห่งจิต เพื่อให้ใจสงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน จิตต้องกำหนดแน่วแน่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะเป็นการพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต ทั้งในด้านคุณธรรม เช่น ความมีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในด้านความสามารถของจิต เพิ่มพูนความสามารถทางจิต มีความเพียรพยายามชอบ คือ มีสัมมาเจตนา ฝึกฝนตนเองให้มีสติระลึกรู้ชอบ หมายถึง สัมมาสติ รู้ตนเองตลอดเวลา และมีความตั้งใจชอบ คือ มีสัมมาสมาธิ มีจิตใฝ่มั่นคง ตั้งใจ และมุ่งมั่นทำสิ่งใดให้สำเร็จได้

การพัฒนาปัญญาสิกขา เป็นการฝึกหรือพัฒนาในด้านความรู้ ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดการต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ มีความเห็นชอบ คือ มีสัมมาทิฐิ บุคคลที่มีสัมมาทิฐิจะเป็นผู้ที่คิดถูก ทำถูก พูดถูก การเป็นบุคคลที่มีความดำริชอบ คือ สัมมาสังกัปปะ

เมื่อพัฒนาให้มนุษย์เป็นคนดีได้แล้ว เขาจะมีความประพฤติดีทั้งกายและวาจา มีวินัยต่อตัวเอง รู้จักกาลเทศะ ประกอบอาชีพอย่างสุจริต มีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีสติรู้ตนตลอดเวลา มีจิตใฝ่มั่นคงและมุ่งมั่น มีความรู้เข้าใจ มีวิจารณ์ญาณ สามารถแยกแยะสิ่งดี สิ่งชั่ว สิ่งที่ดีควรทำหรือไม่ควรทำ ตั้งอยู่ในเหตุและผล รู้จักวินิจฉัยไตร่ตรอง สามารถที่จะดำรงชีวิตให้อยู่อย่างถูกต้องและดีงาม ซึ่งถือว่าเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาในขั้นนี้ มนุษย์ก็จะลดละจากกิเลส ตัณหา ลดความอยาก มนุษย์ก็จะรู้จักคำว่าเพียงพอ พอประมาณ การดำรงชีวิตของมนุษย์ก็จะมีเพียงพอ เพียง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ตั้งอยู่ในความมีเหตุผล คำนึงถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำอย่างรอบคอบ เตรียมพร้อมที่จะรับสภาพสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นตลอดเวลา ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต เนื่องจากสามารถพึ่งพาตัวเองได้ อยู่บนขาของตนเองได้ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น มนุษย์ก็จะอยู่กับสรรพสิ่งในโลกด้วยความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนทำลายล้าง ทุกสิ่งในโลกก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อ 7 การพัฒนาของประชากรของโลก ประเทศไทย อยู่ในอันดับที่เท่าใด (ปี พ.ศ. 2553)

1. อันดับ 10
2. อันดับ 15
3. อันดับ 35
4. มากกว่าอันดับ 50 ของโลก

คำตอบ ข้อ 4 ถูก

Human Development อันดับเรียงตามประเทศที่มีการพัฒนาของประชากรมากที่สุด

คือ

อันดับ	ประเทศ	การพัฒนาของประเทศ
1.	Norway	0.963
2.	Iceland	0.956
3.	Australia	0.955
4.	Luxembourg	0.949
5.	Canada	0.949
6.	Sweden	0.949
7.	Switzerland	0.947
8.	Ireland	0.946
9.	Belgium	0.945
10.	United State America	0.944
11.	Japan	0.943
12.	Netherlands	0.943
13.	Finland	0.941
14.	Denmark	0.941
15.	United Kingdom	0.939
16.	France	0.938
17.	Austria	0.936
18.	Italy	0.934

อันดับ	ประเทศ	การพัฒนาของประเทศ
19.	New Zealand	0.933
20.	Germany	0.930
21.	Spain	0.928
22.	Israel	0.916
23.	Hong Kong. China (SAR)	0.916
24.	Greece	0.912
25.	Singapore	0.907
26.	Slovenia	0.904
27.	Portugal	0.904
28.	Korea, Rep, of	0.901
29.	Cyprus	0.891
30.	Barbados	0.878
31.	Czech Republic	0.874
32.	Malta	0.867
33.	Brunei Darussalam	0.866
34.	Argentina	0.863
35.	Hungary	0.862
36.	Poland	0.858
37.	Chile	0.854
38.	Estonia	0.853
39.	Lithuania	0.852
40.	Qatar	0.849
-	-	-
-	-	-
73.	Thailand	0.778
74.	Samoa (Western)	0.776
75.	Venezuela	0.772

ข้อ 8 ข้อใดเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท

1. การพัฒนาชนบทเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก
2. การพัฒนาชนบทเป็นที่รวมของเกษตรกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ
3. ปัญหาหลักของชาวชนบท คือ การขาดแคลนความรู้
4. ถูกทุกข้อ

คำตอบ ข้อ 4 ถูก

การพัฒนาชนบท หมายถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาชนบท เป็นนโยบายของชาติ หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริ มีแนวทางอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาโดยยึดพื้นที่เป็นหลัก หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาชนบท โดยยึดปัญหาเฉพาะหน้า หมายความว่า

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

การพัฒนาชนบทต้องให้เกิดความสมดุลของทรัพยากรในพื้นที่ หมายความว่า

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

การพัฒนาชนบทยึดตามปัญหาหลักของชนบท หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สำคัญของประเทศ มีที่ใดบ้าง

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....

แต่ละศูนย์มีแนวทางตัวอย่างการพัฒนา อย่างใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาชนบท

ชนบท นอกจากจะเป็นที่รวมของเกษตรกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศแล้ว ยังเป็นแหล่งผลิต และเป็นตลาดรองรับการขยายตัวของความเจริญเติบโต ในภาคเศรษฐกิจสาขาอื่น ด้วยเหตุนี้ ชนบทจึงเป็นรากฐานแห่งความเจริญ และความมั่นคงของชาติ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชนบทจึงเป็นปัญหาที่มีผลกระทบโยงใยถึงทุกส่วนของสังคม

การพัฒนาชนบท เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก ในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว จึงประสบอุปสรรค และข้อขัดข้อง ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ให้ลุล่วงลงได้โดยง่าย

ปัญหาของชนบทไทยนั้น มีมากมายหลายด้าน มีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค แต่ละท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วปัญหาสำคัญที่ชนบทส่วนใหญ่มีเหมือนกัน คือ ปัญหาความยากจน และความล้าหลังทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลต่อเนื่องไปถึงความเสื่อมโทรมในคุณภาพชีวิต วงจรของปัญหาดังกล่าว หมุนเวียนต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวชนบทไม่ สามารถพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง

ปัญหาหลักของชาวชนบท คือ การขาดแคลนความรู้ความสามารถในเรื่องพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตรอย่างมีหลักวิชา และการปรับปรุงรักษาคุณภาพ ปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เช่น ที่ดิน ในขณะที่ธรรมชาติแวดล้อมที่มีผลต่อการผลิตทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำ ป่าไม้ ฯลฯ ต่างก็มีสภาพเสื่อมโทรมลงตลอดเวลา เป็นผลให้การพัฒนาชนบทที่ผ่านมาไม่บรรลุผลตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก

การพัฒนาชนบทของชาติ

รูปแบบการพัฒนาชนบท ได้มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ ในสมัยก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลักษณะความเป็นอยู่ของคนไทยในสมัยนั้นเป็นชนบทโดยแท้จริง ประชาชนประกอบอาชีพการทำนาเป็นส่วนใหญ่ อาศัยแรงคนและแรงงานจากวัวควาย ใช้น้ำฝนเพียงอย่างเดียวบางปีน้ำท่วม บางปีก็แห้งแล้ง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริหามาตรการแก้ไขปัญหานี้ โดยให้ขุดคลอง เช่น คลองรังสิต เป็นต้น เพื่ออาศัยน้ำจากคลองขุดมาช่วยทำนาในปีที่แห้งแล้ง

การพัฒนาชนบทในสมัยต่อมา ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จากการพัฒนาแหล่งน้ำโดยการขุดคลอง ได้วิวัฒนาการมาเป็นการพัฒนาระบบชลประทาน จากระบบเหมืองฝาย อ่างเก็บน้ำ ไปจนถึงการสร้างเขื่อนซึ่งเป็นที่ยกเก็บน้ำขนาดใหญ่ดังเช่นในสมัยนี้

ถึงยุคปัจจุบัน ปัญหาชนบทได้เพิ่มมากขึ้น และเกี่ยวเนื่องกับปัญหาอื่น ๆ มากมายที่เป็นสาเหตุ เช่น จำนวนประชากรที่เพิ่ม ทรัพยากรธรรมชาติที่ลด และความไม่สมดุลต่าง ๆ จนเป็นปัญหาใหญ่ของชาติที่รัฐบาลต้องเร่งแก้ไขอย่างจริงจังและเร่งด่วน ช่วยพัฒนาชาวชนบทให้พ้นจากสภาวะความยากจน ความล้าหลังทางเศรษฐกิจ ความเสื่อมโทรมในคุณภาพชีวิต ฯลฯ อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวชนบทไม่สามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง โดยระดมกิจกรรม โครงการ และหน่วยราชการต่าง ๆ เข้าไปดำเนินการ ซึ่งในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา อาจจำแนกโครงการพัฒนาดังกล่าว ออกได้เป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. โครงการที่มีลักษณะการพัฒนาโดยยึดพื้นที่เป็นเป้าหมาย

โครงการในลักษณะนี้ พัฒนาพื้นที่เฉพาะแห่งที่มีปัญหา โดยรัฐบาลทุ่มเททรัพยากรทุกอย่างเท่าที่จำเป็น เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้นให้ได้อย่างสมบูรณ์แบบครบวงจร ตั้งแต่เริ่มพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน แหล่งน้ำไปจนถึงการส่งเสริมอาชีพ การลงทุน และการตลาด เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่แห่งนั้นได้รับการพัฒนา และการบริการทางเศรษฐกิจ และสังคมที่จำเป็นในทุกสาขา อันเป็นโครงการระยะยาวในการแก้ไขปัญหาหลักของประชาชน ให้ได้ผลอย่างสมบูรณ์ ส่วนใหญ่ของโครงการในลักษณะนี้ มักเป็นโครงการพัฒนาสมบูรณ์แบบ หรือเบ็ดเสร็จ หรือผสมผสาน ที่มีหน่วยราชการเดียวเป็นผู้รับผิดชอบโครงการทั้งหมด เช่น โครงการนิคมสร้างตนเองของกรมประมงสงเคราะห์ โครงการหมู่บ้านสหกรณ์ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ โครงการหมู่บ้านสมบูรณ์แบบของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท เป็นต้น ซึ่งภายหลังได้ปรากฏข้อเท็จจริงว่า หน่วยราชการที่รับผิดชอบไม่อาจมีความเชี่ยวชาญในทุกสาขาที่จะดำเนินงานพัฒนา ได้ตามเป้าหมายทั้งหมด จึงทำให้ถอนตัวออกได้โดยง่าย จึงเป็นเหตุให้ราษฎรยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างเต็มที่ ราชการจึงต้องรับภาระทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงอยู่ต่อไป ทำให้เกิดความยึดเยื้อและสิ้นเปลืองทั้งเวลา กำลังคน และงบประมาณการกระจายการพัฒนาเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงและตกอยู่แก่ประชาชน เพียงส่วนน้อยเท่านั้น

2. โครงการที่มีลักษณะการพัฒนา โดยยึดตามสายงานรับผิดชอบของหน่วยงาน

ความพยายามในลักษณะนี้ ได้แก่ การพัฒนาตามสายงานปกติของแต่ละหน่วยงานรับผิดชอบ เช่น การส่งเสริมการเกษตร ดำเนินการโดยกรมส่งเสริมการเกษตร การส่งเสริมการสหกรณ์ ดำเนินการโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ การพัฒนาปศุสัตว์ของกรมปศุสัตว์ การพัฒนาบริการพื้นฐานในชนบทของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ฯลฯ เป็นต้น โครงการลักษณะนี้มีปัญหาหลักคือการขาดหลักเกณฑ์ที่จะประสานการดำเนินงานของ หน่วยงานราชการต่างๆ เข้าด้วยกัน ให้สอดคล้องเหมาะสมตามสภาพการณ์ของพื้นที่ และตามขั้นตอนระยะเวลา

3. โครงการที่มีลักษณะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

นอกจากการดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวแล้ว รัฐบาลยังเห็นว่าชนบทนั้นมีปัญหาเรื้อรังมานาน ไม่อาจแก้ไขได้อย่างรวดเร็วทันที่ทันใจ เพราะปัญหาชนบทได้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และบางกรณีก็จำเป็นต้องแก้ไขโดยรีบด่วน ดังนั้น รัฐบาลจึงได้ใช้โครงการต่างๆ เข้าเสริมเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าหรือปัญหาเฉพาะกรณีด้วย เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก หรือน้ำใต้ดิน เพื่อกระจายการบริการน้ำไปสู่นอกเขตลุ่มน้ำได้อย่างรวดเร็วทันที่ การส่งเสริมกิจกรรมประเภทเสริมรายได้ เช่น หัตถกรรม การเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะสัตว์เล็ก เช่น เป็ด ไก่ ฯลฯ และการให้ความสำคัญกับปัญหาพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจชนบทมากขึ้น เช่น การส่งเสริม การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปแบบต่างๆ เช่น ธนาคารข้าว เน้นการสนับสนุนการรวมกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาภายในท้องถิ่น ตลอดจนการใช้โครงการเงินผัน และโครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) เข้าแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นกรณีๆ ไปด้วย

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานพัฒนาชนบท ตามแนวทางดังกล่าวข้างต้นที่ผ่านมา ก็ยังปรากฏว่ามีพื้นที่อีกเป็นอันมากซึ่งอยู่ในเขตห่างไกลคมนาคม ทุรกันดาร และเขตที่มีแนวการพัฒนาต่ำไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควร ทำให้เกิดความไม่สมดุลในการกระจายการบริการ เศรษฐกิจและสังคมการกระจายรายได้ และความเจริญไปสู่ภูมิภาคตลอดจนการสร้างความเป็นธรรมในสังคมอย่างทั่วถึง

ดังนั้น ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) และฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) รัฐบาลจึงได้เน้นการดำเนินงานพัฒนาชนบท และกำหนด "แผนพัฒนาชนบท" ขึ้นมาเป็นแผนระดับชาติโดยเน้น "ความสมดุล" ที่จะกระจายการบริการ เศรษฐกิจและสังคมออกไปให้ทั่วถึงทั้งประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยในชนบท ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดแนวทาง เป้าหมาย และการปฏิบัติอย่างชัดเจน เพื่อหน่วยราชการต่างๆ โดยเฉพาะ 6 กระทรวงหลักสำคัญ คือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงพาณิชย์ จะได้ดำเนินการไปในทิศทางเดียวกันและประสานสอดคล้องกัน

การพัฒนาชนบทตามแนวพระราชดำริ

การดำเนินการพัฒนาชนบท ตามแนวพระราชดำรินี้ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ที่เป็นโครงการต่างๆ นั้น มีเป้าหมายสุดท้ายคือความสงบสุขมั่นคงของชาติ เป็นสำคัญเช่นกัน แต่มีลักษณะการดำเนินงานและกลวิธีที่อาจแตกต่างกันบ้าง ซึ่งอาจแยกแยะ แนวพระราชดำริของพระองค์ได้เป็น 3 ลักษณะกว้าง ๆ ดังนี้

1. โครงการที่มีลักษณะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า (ระยะสั้น)
2. โครงการที่มีลักษณะการแก้ไขปัญหาหลักของชาติ (ระยะยาว)
3. โครงการที่มีลักษณะเป็นการศึกษาค้นคว้า ทดลอง และวิจัยเพื่อการพัฒนา

1. โครงการที่มีลักษณะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น ส่วนใหญ่จะเน้นการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ประชาชนเผชิญอยู่เป็นลำดับแรกก่อน ถึงแม้ว่าอาจจะมีข้อโต้แย้งทางวิชาการ ว่ามิได้เป็นการแก้ไขปัญหารากฐาน หรือปัญหาโครงสร้างในเรื่องนี้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับแนวความคิดที่จะ ต้องแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าก่อนดังนี้

“...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออก...ต้องแก้ไขปวดหัวนี้ก่อน...มันไม่ได้แก้ อาการจริง แต่ต้องแก้ปวดหัวก่อน เพื่อจะให้อยู่ในสภาพที่จะคิดได้...”

นอกจากนั้น ในจุดที่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างรีบด่วน ซึ่งประชาชนไม่สามารถรอได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงมีแนวพระราชดำริชัดเจนอีกว่า “เราต้องถือจิตวิทยา ต้องไปเร็วที่สุด” ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ กรณี 7 หมู่บ้านในพื้นที่กิ่งอำเภอเต่างอย จังหวัด สกลนคร ซึ่งเป็นพื้นที่ยากจนในเขตอิทธิพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ขบวนการพัฒนาของ รัฐบาลยังไม่ถึง เนื่องจากปัญหาด้านการจัดลำดับความสำคัญของโครงการของรัฐ ภายหลัง จากที่มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เข้าไปดำเนินการแก้ปัญหาในพื้นที่เหล่านั้น แล้ว ปัญหาความมั่นคงที่เคยมีอยู่ก็ลดน้อยลง และหมดสิ้นไปในที่สุด นอกจากนี้ หลัก จิตวิทยาและแนวทางที่มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้ประชาชน ยังเห็นได้จากกรณีของโครงการ แพทย์หลวงและแพทย์พระราชทาน ซึ่งเริ่มในพ.ศ. 2508 ตลอดจนโครงการธนาคารข้าวและ ธนาคารโค - กระบือ การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอุปโภคบริโภค และโครงการฝนหลวง เป็นต้น

อนึ่ง ตามแนวพระราชดำริที่ทรงถือหลักจิตวิทยาว่า "ต้องไปเร็วที่สุด" ด้วยนั้น มิใช่แต่เป็นเรื่องโครงการเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น ยังรวมถึงโครงการอื่นๆ ที่ช่วยแก้ปัญหาที่จะขยายวงลูกกลมต่อไปได้ง่าย ซึ่งจะ "ต้องไปเร็วที่สุด" เพื่อเป็นการตัดไฟแต่ต้นลมด้วยนอกจากนี้ ยังทรงมีหลักในการพิจารณาบางกรณีด้วยว่า โครงการเมื่อเริ่มแรกอาจจะดูว่ามีราคาแพง แต่ถ้าวินิจฉัยให้เสร็จโดยเร็ว ผลประโยชน์จากโครงการนั้นก็จะได้เร็ว ซึ่งเมื่อวิเคราะห์คำนวณตามหลักวิชาการแล้ว ผลที่ได้รับนั้นจะคุ้มค่าในที่สุด แต่ในบางกรณี ก็ไม่อาจวิเคราะห์ ความคุ้มค่าของโครงการได้อย่างชัดเจน ดังเช่น กรณีที่เกี่ยวกับโครงการที่ต้องใช้หลักสังคมจิตวิทยา หรือหลักรัฐศาสตร์ เป็นปัจจัยในการตัดสินใจแทนหลักเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งในกรณีนี้ก็จะทรงใช้วิธี "ใช้จ่ายให้เกิดผลประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด" เพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วยการประหยัดอยู่ตลอดเวลาตนเอง

2. โครงการที่มีลักษณะการแก้ไขปัญหาหลัก

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริส่วนใหญ่ มีเป้าหมายมุ่งตรงต่อการแก้ไขปัญหาในชนบทแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะชาวชนบทที่ยากจนอยู่ห่างไกล ทุรกันดาร หรืออยู่ในลำดับความสำคัญรอง เมื่อพิจารณาในเชิงขีดความสามารถในการพัฒนาจากภาครัฐบาล การดำเนินการตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มุ่งแก้ไขปัญหาหลักใน ชนบทดังกล่าวนี้ ส่วนสำคัญส่วนหนึ่งก็คือ โครงการพัฒนาแบบผสมผสานหรือสมบูรณ์แบบหรือโครงการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ

นับตั้งแต่แรกที่ทรงเริ่มมีพระราชดำริ ในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท โครงการพัฒนาแบบผสมผสานเป็นโครงการหนึ่งที่มีบทบาทอย่างมาก เป็นเครื่องมือสำคัญต่อสู้กับปัญหาชนบท โดยเฉพาะความยากจน ทั้งนี้เพราะทรงทราบดีว่าปัญหาความยากจนในชนบทนั้น มิใช่แก้เหตุปัจจัยใดเพียงเหตุปัจจัยเดียวแล้ว ความยากจนหรือปัญหาต่างๆ จะหมดไปแต่ต้องแก้เหตุปัจจัยหลายๆ ด้าน ซึ่งต้องการความเชี่ยวชาญในหลายสาขาวิชาาร่วมกัน

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานนี้ คือ การยกระดับมาตรฐานการครองชีพของชาวชนบท หรือการช่วยเหลือเกษตรกรยากจนให้มีการกินดีอยู่ดี ที่เรียกกันว่ามีคุณภาพแห่งชีวิต

เหตุที่ต้องมีการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน ก็เพราะว่าการพัฒนาชนบทนั้นไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ได้ โดยมุ่งที่เป้าหมายใด เป้าหมายหนึ่งแต่อย่างเดียว เช่น เป้าหมายเพิ่มผลิตผล เป้าหมายการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร เป้าหมายการจัดความยากจน เป้าหมายการเสริมสร้างการพึ่งตนเองของชุมชน ฯลฯ การพัฒนาชนบทจะสำเร็จได้ต้องมีเป้าหมายอย่างน้อยทุกประการข้างต้น เมื่อมีเป้าหมายหลายเป้าหมาย การพัฒนาชนบทจึงเป็นเรื่องของสหวิทยาการ ซึ่งนักวิชาการและหน่วยราชการทุกสาขาจะต้องร่วมมือกับประชาชน ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมากที่สุด

พระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงให้มีการจัด และพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรผู้ยากจนนั้น เป็นต้นกำเนิดที่สำคัญของการพัฒนาชนบทแบบผสมผสานในประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะโครงการมีความมุ่งหมายที่จะส่งเสริมให้ระดมสรรพกำลังของหน่วยราชการ หลายๆ หน่วย เข้าไปดำเนินการร่วมกันอย่างสมัครสมานและต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาให้ชาวชนบทนั้น "พออยู่ พอกิน" ตามควรแก่อัตภาพ

3. โครงการที่มีลักษณะเป็นการศึกษาค้นคว้า ทดลอง และวิจัย

โครงการที่มีลักษณะเป็นการศึกษาค้นคว้า ทดลอง และวิจัยนี้ เป็นงานที่ทรงเริ่มอย่างจริงจัง เพื่อพัฒนาชนบทมาไม่น้อยกว่า 20 ปี ทั้งที่ทรงศึกษาภายในเขตพระราชฐานและนอกเขตพระราชฐาน โดยเฉพาะการพัฒนาด้านการเกษตร ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาสังคมไทยระยะยาว ความพยายามดังกล่าวนี้ เป็นการเตรียมพระองค์ในด้านข้อมูลและความรอบรู้ที่จะทรงนำไปประยุกต์แก้ไขปัญหา และเผยแพร่แก่เกษตรกรในชนบท รวมทั้งเป็นการแสวงหาแนวทางการพัฒนาที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับสภาพสังคมไทย

การศึกษาเพื่อการพัฒนาชนบทดังกล่าวนี้ ครอบคลุมทุกเรื่องที่มีความสำคัญต่อบัจจัยการผลิต เช่น น้ำ ดิน ความรู้ในเรื่องการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ทุน และการตลาด นอกจากนี้ ยังเจาะลึกในรายละเอียด ว่าในแต่ละท้องถิ่นนั้นมีสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ของประชาชน ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีการดำรงชีวิตที่ไม่เหมือนกัน ฉะนั้น การพัฒนาที่จะได้ผลสูงสุด คือ การพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ จึงทรงตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นตามภูมิภาคต่างๆ เพื่อให้ทำการศึกษาค้นคว้า ค้นหาค้นคว้า และแนวการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพของภูมิภาคนั้นๆ ซึ่งศูนย์ฯ ดังกล่าวจะเป็นที่รวมของการพัฒนาต่างๆ ในทุกสาขาหลักที่จำเป็นของแต่ละภูมิภาค ซึ่งพระองค์ทรงเรียกว่าเป็น "สรุปผลของการพัฒนา" หรือ "พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต" ที่

ประชาชนจะสามารถเข้าไปเรียนรู้เรื่องการพัฒนาต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของตนได้ตามความต้องการรวมทั้งยังทำหน้าที่ให้บริการทางวิชาการแก่พื้นที่อื่น ๆ ที่จะนำผลการศึกษาไปพัฒนา เผยแพร่ต่อไปด้วย ซึ่งปัจจุบันศูนย์ฯ ดังกล่าวมีอยู่จำนวน 6 ศูนย์ คือ

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี
3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

ข้อ 9 สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การขยายตัวของอุตสาหกรรมตามไปด้วยการพัฒนาของเมืองตามมาอย่างไรทิศทาง
หมายความว่า

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

สภาพภูมิอากาศของประเทศไทย มีผลต่อการพัฒนาบางพื้นที่ หมายความว่า

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

การพัฒนาพลังงานสู่ความยั่งยืน หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาชายฝั่งทะเล หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาประเทศต้องสอดคล้องไปกับการพัฒนาในภาคเอกชน หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แม้ว่าประเทศไทยจะพัฒนาไปมากในช่วง 25 ปีที่ผ่านมา จนกลายเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำด้านเศรษฐกิจ และหุ้นส่วนด้านการพัฒนาในภูมิภาค แต่ความเจริญดังกล่าวมิได้ได้มาโดยปราศจากต้นทุน การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนเมืองขยายตัว รวมทั้งการเติบโตของภาคอุตสาหกรรม ได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและระบบนิเวศของประเทศ พื้นที่ป่าส่วนใหญ่สูญหายไป คุณภาพน้ำของแม่น้ำสายหลักและทะเลสาบเกือบครึ่งหนึ่งของประเทศจัดอยู่ในระดับต่ำ มีการใช้ทรัพยากรดินและน้ำอย่างสิ้นเปลืองเกินขนาด โดยปราศจากการวางแผนที่ดี

ประเทศไทย มีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะ พื้นที่ราบต่ำในภาคกลาง ซึ่งเป็นบริเวณเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดในประเทศ ขณะที่พื้นที่ชายฝั่งทะเลก็มีปัญหาการถูกกัดเซาะ และแนวโน้มจะเกิดน้ำท่วมอันเป็นผลจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอันเป็นสาเหตุของภาวะโลกร้อน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การส่งเสริมการใช้พลังงานอย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีประหยัดพลังงาน และพลังงานทางเลือก ถือเป็นกิจกรรมพิทักษ์โลกสีเขียวที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาเร่งด่วนที่สำคัญ ที่สุดประเด็นหนึ่งในประเทศไทย

ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ที่ให้สิทธิชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับธรรมาภิบาลภาครัฐ โดยกระจายกระบวนการตัดสินใจ ด้านสิ่งแวดล้อมออกไปจากส่วนกลาง เป็นความริเริ่มอันดีที่ช่วยชะลอการเสื่อมถอย ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กลับมาสู่สภาวะที่ดีขึ้น

โครงการในปัจจุบัน UNDP ทำงานร่วมกับรัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชุมชนอย่างใกล้ชิด ในฐานะพันธมิตรเพื่อการพัฒนา โครงการด้านสิ่งแวดล้อมภายใต้แผนงานความตกลงร่วมระหว่างประเทศไทยและ UNDP สำหรับปี 2550 - 2554 มีเป้าหมายสนับสนุนกลไกระดับชาติ ด้านนโยบายและการบรรลุพันธกิจ ตามความตกลงนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน การจัดการองค์ความรู้ที่ผนวกความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความคิดริเริ่มด้านสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมสนับสนุนในเชิงนโยบาย

โครงการด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ โครงการสร้างเสริมศักยภาพประเทศไทย ในการเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติด้านสิ่งแวดล้อม เป็นโครงการสร้างเสริมศักยภาพประเทศไทย ในการเป็นภาคีอนุสัญญาสหประชาชาติ ด้านสิ่งแวดล้อมสามฉบับ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ และอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย และโครงการสร้างความรับรู้ระดับชาติเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในกรอบการจัดสรรเงิน ทุนในวงเงิน 23.9 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ของกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก ที่ได้จัดสรรแก่ประเทศไทยตลอดจนถึงปี 2553 ใน 2 สาขาที่อยู่ในลำดับความสำคัญแรก ได้แก่ ความหลากหลายทางชีวภาพ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ UNDP ทำงานร่วมกับหน่วยงานในประเทศไทยอย่างใกล้ชิดเพื่อสร้างโครงการพัฒนา ใน 2 สาขาดังกล่าว โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลกในปัจจุบัน ได้แก่

- 1) โครงการส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และ
- 2) โครงการเสริมสร้างสมรรถนะหน่วยงาน ประสานงานกลางอนุสัญญาว่าด้วย

ความหลากหลายทางชีวภาพ

ขณะเดียวกัน UNDP ยังได้บริหารโครงการด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนโดยกองทุนขนาดเล็กแห่งกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (GEF Small Grants Programme) ซึ่งให้การสนับสนุนโดยตรง แก่ชุมชนในการดำเนินความริเริ่ม ด้านการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม การสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน และการแบ่งปันความรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน สืบเนื่องจากภัยพิบัติสึนามิในเดือนธันวาคม ปี 2547 UNDP ได้ร่วมกับหน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรเอกชน เพื่อฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายฟื้นฟูชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพ ซึ่งผูกพัน กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โครงการฟื้นฟูดังกล่าวไม่เพียงบรรลุเป้าหมายการฟื้นตัวจากภัยพิบัติเท่านั้น หากยังได้ก้าวเข้าสู่การวางแผนวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งมุ่งสร้างความเข้มแข็ง และหลักประกันในการรับมือกับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ตัวอย่างโครงการที่ประสบความสำเร็จ ได้แก่โครงการ ฟื้นฟูวิถีชีวิต และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนเกาะลันตา ซึ่งบรรลุเป้าหมายการฟื้นฟูในช่วงต้น และต่อมายังได้รับบริษัท โคคา โคลา และมูลนิธิองค์การสหประชาชาติ ในการพัฒนาแหล่งน้ำจืดซึ่งบริหารจัดการโดยชุมชน ซึ่งปัจจุบันได้มีชุมชนเกาะลันตา 14 แห่ง ร่วมกันก่อตั้งเป็นเครือข่ายชุมชนเกาะลันตา เพื่อสานต่อโครงการด้วยตนเองต่อไป

นอกจากนั้น UNDP ขอแนะนำโครงการใหม่ คาร์บอนเครดิต เพื่อคุณภาพชีวิต MDG Carbon Facility เพื่อสร้างกลไกในการเข้าถึงตลาดการซื้อขายคาร์บอนเครดิต ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนการผลิตที่สะอาด และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในประเทศไทย ในกรณีนี้ UNDP ร่วมกับสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ประกาศเปิดตัวโครงการดังกล่าว เมื่อเดือน กันยายน 2550 โครงการด้านสิ่งแวดล้อมนี้ทำงานร่วมกับ องค์กรบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก ซึ่งเป็นองค์กรมหาชนแห่งใหม่ที่เพิ่งจัดตั้งขึ้น เพื่อส่งเสริมและพัฒนาโครงการการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ภายใต้กลไกการพัฒนาที่สะอาด (Clean Development Mechanism) ในประเทศไทย ซึ่งเชื่อมโยงกับแนวคิดสากลอันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนทั่วประเทศ

ข้อ 10 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ควรคำนึงถึงด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศไทย ควรมีด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ได้ศักยภาพให้เป็นการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม
หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนด หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนา หมายความว่า

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

จงให้ความหมาย "Conventional Tourism"

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ให้ความนิยามของ "Green Tourism"

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ให้นิยามของ "Sustainable Tourism"

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความหมายของ "Ecotourism"

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความหมาย "Conventional tourists' behaviors"

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความหมาย "Alternative tourists' behaviors"

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความหมาย "Cultural Tourism"

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

การพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศ มีความสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมาก เป็นโอกาสในการกระจายรายได้สู่ชุมชนในชนบท และการจ้างงานในท้องถิ่นภาครัฐ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชน โดยกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาได้ให้การสนับสนุนให้องค์กรท้องถิ่นสามารถกำหนดนโยบาย เป้าหมาย แผนงาน และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นอิสระ โดยภาครัฐจะสนับสนุนด้านความรู้ ประสบการณ์ และงบประมาณอุดหนุน ผ่านกลไกของรัฐในรูปแบบต่างๆ

ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และคาดว่าจะเป็นการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ เพราะเป็นการท่องเที่ยว แบบสร้างส่วนร่วมให้แก่ชุมชน สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสร้างรายได้แก่เศรษฐกิจชุมชนของประชาชนในท้องถิ่นอีกด้วย ในด้านการตลาด การท่องเที่ยวในลักษณะนี้ ยังเป็นกลุ่มเฉพาะ(niche market)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมของโลก “Earth Summit” เมื่อปี 2535 ที่เมืองริโอ เดอ จาไนโร ประเทศบราซิล มีส่วนผลักดันให้เกิด ปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ที่ส่งผลให้เกิดกระแสการปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของโลก จากการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยมดั้งเดิม (Conventional Tourism) สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) ประกอบด้วย

- 1) กระแสความต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
- 2) กระแสความต้องการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้
- 3) กระแสความต้องการพัฒนาคน

ดังนั้น แนวคิดการนำเสนอการท่องเที่ยวอันเป็นทางเลือกใหม่ จึงมีชื่อเรียกอย่างหลากหลาย เช่น Green Tourism, Sustainable Tourism, Conservation Tourism และ Responsible Tourism เป็นต้น การท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ ซึ่งมีความพิเศษเฉพาะด้าน มีความสำนึกในสิ่งแวดล้อม และสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเฉพาะราย เฉพาะ

กลุ่ม ได้รับความนิยมแพร่หลายที่สุด คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) โดยเน้นให้นักท่องเที่ยวได้มีการศึกษาเรียนรู้ ได้รับประสบการณ์ที่ประทับใจน่าจดจำ

ในปี 2545 หรือระยะเวลาครบ 1 ทศวรรษของ การประชุม Earth Summit ที่ ริโอ เดอ จาเนโร ที่ประชุมองค์การสหประชาชาติ ได้มีมติประกาศให้ ปี 2545 เป็น “ปีสากลแห่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” เพื่อยกระดับความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโลก

ด้วยเหตุนี้ โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของตนเอง และกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยได้ประมวลและให้นิยามความหมายของ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community – based Tourism) หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามากำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว บนฐานคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและมีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นต่างๆ ที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุน หรือปัจจัยในการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ และบทบาทที่สำคัญ ในการดำเนินงาน ตั้งแต่ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่รุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

พฤติกรรมของกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป (Conventional tourists' behaviors)

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวผู้ใช้บริการนำเที่ยวแบบดั้งเดิม แบ่งได้เป็น 5 ลักษณะสำคัญ คือ

1. อุปนิสัยในการท่องเที่ยว รักสบาย ระวังระมัดระวัง ไม่ชอบเสี่ยง ไม่หลากหลาย
2. แรงจูงใจในการเดินทาง ชอบไปชายหาด เป็นการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน
3. ความถี่ในการเดินทาง เดินทางช่วงวันหยุดและฤดูกาลท่องเที่ยว
4. การจัดการ เดินทางเป็นกลุ่มใหญ่ ใช้บริการบริษัทนำเที่ยวช่วยอำนวยความสะดวก
5. ความต้องการ กินอาหารในโรงแรม อาหารจานด่วน กิจกรรมบันเทิงยามราตรี

พฤติกรรมของกลุ่มนักท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (Alternative tourists' behaviors)

พฤติกรรมของกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ จะมีความแตกต่างของพฤติกรรมและการเลือกใช้บริการต่าง ๆ ในการท่องเที่ยวที่มีนัยสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. อุปนิสัยในการท่องเที่ยว รักผจญภัย ใฝ่รู้ มีการศึกษา ชอบทดลอง
2. แรงจูงใจในการเดินทาง หาประสบการณ์ มองหาโอกาสทางธุรกิจ สนใจวัฒนธรรม
3. ความถี่ในการเดินทาง เดินทางตามสะดวก ไม่เดินทางตามฤดูกาลท่องเที่ยว
4. การจัดการ เดินทางเป็นกลุ่มเล็ก จัดการเดินทางด้วยตนเอง ใช้ผู้เชี่ยวชาญ
5. ความต้องการ กินอาหารท้องถิ่น สนใจศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต

จากการจำแนกพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ทั้ง 2 ประเภท ข้างต้น จะพบว่านักท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม (Conventional tourists) คือ ผู้ที่เดินทางไปเที่ยวโดยซื้อรายการนำเที่ยวจากบริษัททัวร์ มักต้องการเดินทางไปเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวชายทะเล เพราะผู้เดินทางมักประสบปัญหาด้านการจองพาหนะการเดินทางและห้องพัก การซื้อรายการนำเที่ยวจากบริษัททัวร์จะสะดวกกว่า และได้ท่องเที่ยวในเวลาตามที่วางแผนไว้ สำหรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (Alternative tourists) จะเลือก เดินทางไปท่องเที่ยวในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ไม่จำเป็นต้องขึ้นกับเทศกาลวันหยุด นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ให้ความสนใจในเรื่องการผจญภัย ศึกษา วัฒนธรรม วิถีการดำรงชีวิต และประเพณีของไทยมากกว่า นิยมจัดการเดินทางด้วยตนเอง

จากการสำรวจ ปรากฏว่า กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากกลุ่มนักท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ คือ กิจกรรมดำน้ำดูปะการัง ตามแหล่งท่องเที่ยวทางชายทะเล เช่น เกาะพีพี อ่าวพระนาง เกาะเต่า เกาะลันตา และเกาะช้าง ส่วนใหญ่ในช่วงฤดูร้อน ส่วนฤดูหนาว นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะนิยมเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และธรรมชาติ ได้แก่ การเดินป่าดูนก การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนมั่งคั่ง ดอยปุยเชียงใหม่ การศึกษาวัฒนธรรมอาซาฮิ จังหวัดเชียงราย สามเหลี่ยมทองคำ สำหรับ จังหวัดกาญจนบุรี นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปตลอดทั้งปี เพราะระยะทางใกล้กับกรุงเทพมหานคร มีกิจกรรมหลากหลาย เช่น การล่องแก่ง ดำน้ำ ปีนผา เป็นต้น

ประเภทของการจัดนำเที่ยวโดยชุมชน

1. การจัดการนำเที่ยวเชิงนิเวศน์ (Ecotourism) เป็นการนำเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ซาบซึ้งกับความงาม ความยิ่งใหญ่หรือความพิศวงของธรรมชาติ เช่น การชมนก การเดินป่า เป็นต้น
2. การนำเที่ยวเพื่อการศึกษาวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่ตอบสนองความสนใจศึกษาเรียนรู้ในเรื่องศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น ของคนพื้นเมือง หรือการเรียนศิลปะ หัตถกรรม เป็นต้น
3. การจัดนำเที่ยวเพื่อการศึกษาวิถีชีวิตชาวเขา (Tribal lifestyle Tourism) เป็นการนำเที่ยวที่มีจุดประสงค์ให้นักท่องเที่ยว ได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน จากการชมและสัมผัส วัฒนธรรมท้องถิ่น ศิลปะ ของชาวเผ่าพื้นเมืองที่มีอยู่อย่างหลากหลายในภาคเหนือ บริเวณ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เป็นต้น

การบริการ

การบริการของผู้ประกอบการท่องเที่ยวท้องถิ่น ที่นำเสนอต่อลูกค้า แบ่ง ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ดังนี้

1. การบริการแบบรับช่วง (Subcontracted Tours)

เป็นการรับช่วงงานบริการลูกค้า โดยรับงานจากบริษัทนำเที่ยวในส่วนกลาง ทางบริษัทนำเที่ยวจะจัดการจัดรายการนำเที่ยวให้เสร็จสรรพไว้แล้ว ผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น เป็นเพียงผู้จัดบริการต่างๆ ให้ลูกค้าตามที่บริษัทนำเที่ยวได้แจ้งไว้แก่ลูกค้า

2. การบริการแบบขายตรง (Direct sales)

การบริการแบบขายตรง เป็นการบริการสำหรับลูกค้าที่เดินทางมาท่องเที่ยวเป็น เป็นกลุ่มย่อยหรือตามลำพัง และประสงค์ใช้บริการนำเที่ยวที่จุดหมายปลายทาง ที่ต้องการ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ คอยอำนวยความสะดวกให้ระหว่างเดินทาง พร้อมกิจกรรมพิเศษต่างๆ ที่ ลูกค้าต้องการ

ปัญหาและอุปสรรคของธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาคเหนือรวม 36 โครงการ ของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาคเหนือ สามารถสรุปประสบการณ์ และประเด็นปัญหาสำคัญ ซึ่งคณะทำงานได้นำมายกตัวอย่างในบางประการ คือ

1. **การสร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชนท้องถิ่น** เนื่องจากการท่องเที่ยวลักษณะนี้มีพื้นที่แหล่งทรัพยากรอันหลากหลาย จำเป็นต้องให้ชุมชนมีจิตสำนึกและความภูมิใจในอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม ประเพณีของตน สามารถอธิบายให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ และเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นว่ามีคุณค่าอย่างไร รวมไปถึงพัฒนาการของวัฒนธรรม จารีตประเพณี ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

2. **การจัดการที่ยั่งยืน** หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต บนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบ การกำจัดมลพิษ อนุรักษ์ทรัพยากร เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับธรรมชาติ ในลักษณะเป็นการเกื้อหนุนระหว่างการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง

3. **กระบวนการและการจัดกิจกรรม** จำเป็นต้องเน้นการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างความตระหนักและการปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง สร้างสรรค์ความเป็นธรรมภายในสังคม และรวมตัวกันเพื่อต่อสู้ความเอารัดเอาเปรียบของบริษัทนำเที่ยวภายนอก

ปัจจัยที่ทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ

จากแนวโน้ม การพัฒนา สถานการณ์ท่องเที่ยวของโลกและความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบัน พบว่า ความสำเร็จของการประกอบธุรกิจนำเที่ยวท้องถิ่น ต้องมีปัจจัยหลัก ดังนี้

1. คุณลักษณะของผู้ประกอบการท่องเที่ยวท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย

1.1 มีความรู้และความเชี่ยวชาญในการนำเที่ยวเฉพาะทาง ติดตามความเคลื่อนไหวในเรื่องการท่องเที่ยว มีข้อมูลการเดินทาง สถานที่ท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวก

1.2 มีความรู้ ความเข้าใจทางด้านวัฒนธรรมและภาษาอย่างลึกซึ้ง ทั้งรู้ถึงความแตกต่างทางขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น และสามารถสื่อสาร ถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง

1.3 เป็นนักวางแผนที่ดี ทั้งในการประกอบการและวางแผนการเจ้าหน้าที่

1.4 มีภาวะผู้นำ

1.5 มีความซื่อสัตย์ และจริงใจในการให้บริการ

2. บุคลากรผู้ให้บริการ

ธุรกิจนำเที่ยวที่ประสบความสำเร็จขึ้นกับคุณภาพของผู้ให้บริการ ซึ่งมีได้หมายถึง คุณภาพที่เป็นมาตรฐานสม่ำเสมอเพียงอย่างเดียว แต่เป็นคุณภาพที่แปรเปลี่ยนไปตามความต้องการและความคาดหวังของลูกค้าเฉพาะราย เฉพาะกลุ่ม บุคลากรหรือผู้ให้บริการจึงมีความสำคัญมาก ต่อความสำเร็จของธุรกิจ ผู้ประกอบการ ใส่ใจเป็นพิเศษ

ปัจจัยการกำหนดความพร้อมของผู้ประกอบการท่องเที่ยวท้องถิ่น

ผลการศึกษาเพื่อทราบสถานภาพของผู้ประกอบการท้องถิ่น (เชิงนิเวศ) ในปัจจุบัน จากโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาความพร้อมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาคเหนือตอนบนของ สุราษฎร์ อาสาสมัครพิทักษ์ กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่า การอ้างว่าเป็นผู้ “จัดรายการนำเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ไม่เป็นความจริง” หากเป็นการจัดการ นำเที่ยวนั่งช้าง เดินป่า ล่องแพ และเข้าไปในพื้นที่ป่าธรรมชาติ ที่มีชาวเขาอาศัยอยู่ โดยไม่มีการให้ความรู้อย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนได้ อีกทั้งยังไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย จากผลการศึกษา จึงพบว่าจำเป็นต้องมีปัจจัยกำหนด ความพร้อมของผู้ประกอบการท่องเที่ยวท้องถิ่นจำเป็นต้องมีบางประการ คือ

1.1 การจดทะเบียนให้ถูกต้องตาม พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535

1.2 มีแผนงานการจัดการเส้นทางนำเที่ยวและกิจกรรมอย่างชัดเจน

1.3 มีแผนงานโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมและสังคมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
นั้น ๆ

1.4 ใช้มัคคุเทศก์ที่มีใบอนุญาตถูกต้องตามกฎหมาย

- 1.5 เป็นการเจ้าหน้าที่ที่ปลอดสิ่งผิดกฎหมาย และจารีตประเพณีทุกชนิด
- 1.6 กิจกรรมที่ดำเนินการต้องไม่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม ไม่คุกคามหรือทารุณชีวิตพืช และสัตว์
- 1.7 ทำประกันภัยให้นักท่องเที่ยวในวงเงินประกันคนละ 100,000 บาท
- 1.8 ผู้ประกอบการต้องจัดการนำเที่ยวเอง ไม่ใช่วิธีตัดค่าหัวให้มัคคุเทศก์ไปดำเนินการแทน
- 1.9 ต้องพัฒนาบุคลากรในองค์กรในการดำเนินงานท่องเที่ยวเชิงนิเวศสม่ำเสมอ
- 1.10 ต้องสร้างงานและกระจายรายได้ให้ท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม

ข้อ 11 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย มีด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาจุดแข็งของการท่องเที่ยวของไทยต้องการด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาการคมนาคมเพื่อการท่องเที่ยวของไทย ต้องทำอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนารถไฟความเร็วสูง มีผลต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในประเทศ จงอธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย

ดร.อาภรณ์ ชีวะเกรียงไกร อ่างใน กรุงเทพธุรกิจ วันพฤหัสบดีที่ 8 มกราคม พ.ศ. 255 กล่าวว่ ต้องยอมรับว่าการท่องเที่ยวเป็นจุดแข็งประการหนึ่ง ที่ช่วยนำเอาเงินตราต่างประเทศเข้ามาในประเทศถึงปีประมาณ 600,000 ล้านบาท ที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาประเทศถึงปีละ 13 -15 ล้านคน และยังมีนักท่องเที่ยวในประเทศอีกประมาณปีละ 70 - 80 ล้านคน ซึ่งยังมีโอกาสของการเติบโตที่ดี เพราะประเทศไทยมีชื่อเสียงเรื่องมีภูมิประเทศที่สวยงาม มีความหลากหลายทั้งที่เป็นป่า ภูเขา และทะเลที่สวยงาม มีศิลปวัฒนธรรม และที่สำคัญ คือ คนไทยมีอัธยาศัยที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเป็นมิตร ดังจะเห็นได้ว่าประเทศไทยได้รับการโหวตเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ติดลำดับต้นๆ

แต่ในปี 2552 นี้ ธุรกิจท่องเที่ยวน่าจะซบเซาลง เนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ประกอบกับสถานการณ์ความไม่สงบถึงขั้นการปิดสนามบิน 2 แห่งในปลายเดือนพฤศจิกายนที่ผ่านมา จนทำให้มีการยกเลิกการเดินทางไปส่วนหนึ่ง ดังนั้น จึงคาดว่ารายได้จากการท่องเที่ยวจากต่างประเทศจึงอาจติดลบได้ จึงมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์รวมถึงมีข้อเสนอโปรแกรมชักจูงการท่องเที่ยวภายในประเทศด้วยการลดค่าห้องพักและค่าทัวร์ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าในช่วงวันหยุดยาวเทศกาลปีใหม่ที่ผ่านมา จึงเห็นคนไทยท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น

สิ่งที่อยากจะฝากไว้เป็นข้อคิดสำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทย คือ

1. **การพัฒนาภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว** ซึ่งเห็นนักการเมืองได้มีการขอใช้เงินงบประมาณจำนวนมากในแต่ละปี ในการปรับปรุงภูมิทัศน์โบราณสถานแหล่งท่องเที่ยว ในแต่ละจังหวัด สิ่งที่พูดในวันนี้สะท้อนถึงสิ่งที่ได้ประสบพบเห็นมา ในการเดินทางไปเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทย คือ ได้เดินทางไปนมัสการพระธาตุแช่แห้ง ที่จังหวัดน่าน และพระพุทธรชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวชิหาร จังหวัดพิษณุโลก สิ่งที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน คือ ภูมิทัศน์ของวัดพระธาตุแช่แห้ง มีการแยกเขตบริเวณองค์พระธาตุ ออกจากร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึกและขายอาหาร มีความเป็นส่วนตัว มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในทางตรงกันข้ามที่ในพิษณุโลก จะมีสภาพความวุ่นวายที่ในวัด มีทั้งที่จอดรถและร้านค้า ตลอดเส้นทางจากทางเดินที่จอดรถไปยังตัววิหาร ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรชินราช ที่เป็นวัดคู่บ้านคู่เมืองที่รู้จักกันแพร่หลายทั่วประเทศ ซึ่งเต็มไปด้วยร้านค้าขายของต่างๆ มากมาย แออัดจนดูภาพเหมือนกับตลาดนัดขายของมากกว่าที่จะเป็นวัด สภาพของวัดไม่มีความร่มเย็น ที่จะทำให้นักไปทำบุญ รู้สึกถึงความสุขสงบหรือไปปฏิบัติธรรม แต่เป็นแหล่งพาณิชย์ทำมาหากิน ซึ่งก็ได้สอบถามกับทางวัดพระธาตุแช่แห้งว่า สามารถบริหารจัดการได้อย่างไร ก็ได้รับคำอธิบายว่ามีการสร้างความเข้าใจกับประชาชนและชุมชน ให้เข้าใจถึงประโยชน์ของส่วนรวมและประโยชน์ระยะยาว ซึ่งก็ต้องใช้ระยะเวลาหนึ่งกว่าที่จะยอมย้ายเพิงร้านค้าและทำให้เขตพระธาตุมีความสวยงาม สงบร่มรื่น ตัวอย่างของวัดที่พิษณุโลกนี้ เป็นสิ่งเห็นเป็นปรากฏการณ์ทั่วไปของวัดและแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ที่ปราศจากวิสัยทัศน์ของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

2. **ให้ความสำคัญกับการจัดสร้างห้องสุขาที่สะอาด และมีจำนวนมากพอ** สำหรับบริการให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ หากการจะคิดค่าบริการที่จะต้องครอบคลุมการดูแลรักษาความสะอาดและการจัดหาผ้าใช้บ้าง ซึ่งคิดว่านักท่องเที่ยวทุกคนก็มีความยินดีที่จะจ่ายสำหรับบริการในส่วนนี้ ในประเทศที่เจริญแล้วจะให้ความสำคัญกับมีห้องสุขาไว้สำหรับการบริการนักท่องเที่ยว ทั้งแบบที่ฟรีหรือมีการคิดค่าบริการบ้าง ตามแต่ฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ และยังให้ความสำคัญในการจัดหาห้องน้ำ สำหรับอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุและคนพิการด้วย ซึ่งนอกจากห้องสุขาแล้ว ยังรวมไปถึงการบริหารขยะ และการดูแลความสะอาดของที่ท่องเที่ยว ในเรื่องของความสะอาดและห้องสุขานี้ หลายคนอาจจะคิดว่าทำไม่ได้ และไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง ก็มีตัวอย่างที่น่าจะศึกษาการบริหารจัดการได้ที่วัดท่าการ้อง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นวัดที่มีการจัดหาห้องสุขาสะอาด สวยงาม ที่ทุกคน

สามารถเดินเท้าเปล่าเข้าห้องน้ำด้วยความสะดวกใจ นอกจากนี้แล้ว ในบริเวณวัดยังได้มีการปลูกต้นไม้ที่สวยงาม สงบร่มรื่น ที่ทำให้ผู้คนที่เดินทางมาเยือนแล้วรู้สึกร่มเย็น เทียบกับหลาย ๆ แห่งที่คนเข้าไปแล้วจะรู้สึกร้อน แออัด จนต้องรีบไปรีบกลับออกมา (เพราะต้องการเพียงไปนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์) หรือประเภทที่ไปแล้วไม่อยากจะกลับไปอีก น่าเสียดายยิ่งว่าการท่องเที่ยวของไทยจะถูกกระทบจากปัจจัยระยะสั้นเหล่านี้ แต่เน้นการท่องเที่ยวระยะยาวที่เป็นการท่องเที่ยวสีเขียวที่อนุรักษ์ธรรมชาติ อนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุ และศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีที่งดงาม มากกว่าที่จะจัดสร้างบ่อนการพนันขนาดใหญ่ หรือกาสิโน หรือแหล่งบันเทิงเรียมย์ที่หาได้ทั่วไปในบ้านเมืองอื่น ๆ ก็ต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนว่าต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไปในทิศทางใด

ดร.อาภรณ์ ชีวะเกรียงไกร อ่างใน กรุงเทพธุรกิจ วันพฤหัสบดีที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2552 ก็ได้พูดถึงเรื่องการท่องเที่ยวมาแล้ว ก็ต้องขอพูดต่ออีก เพราะคิดว่ามีช่องทางการปรับปรุงได้อีกมาก โดยเฉพาะการออกแคมเปญการส่งเสริมให้เที่ยวในประเทศ สำหรับรองรับการชะลอตัวของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ ที่จะเกิดเป็นปรากฏการณ์ที่ต่อเนื่องไปอีก 2 - 3 ปี ข้างหน้า เพราะการฟื้นตัวของประเทศเศรษฐกิจประเทศอุตสาหกรรมหลัก ๆ จะเป็นไปอย่างช้า ๆ

สิ่งที่น่าทึ่งก็คือ ล่าสุดนั้น ผลการสำรวจของต่างประเทศยังให้ประเทศไทยเป็นแหล่งที่นักท่องเที่ยวมากที่สุด จากผลสำรวจผลโหวตทางการท่องเที่ยวระดับโลก ที่จัดทำโดยฟิวเจอร์แบรนด์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างแบรนด์ กับบริษัท เวเบอร์ แชนด์วิก หนึ่งในบริษัทประชาสัมพันธ์ระดับโลก ที่จัดการสำรวจติดต่อกันเป็นปีที่ 4 ซึ่งการสำรวจนั้นครอบคลุมธุรกิจระหว่างประเทศประมาณ 2,700 แห่ง และจากนักท่องเที่ยวจาก 9 ประเทศ ได้แก่ ออสเตรเลีย จีน ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ บราซิล เยอรมนี และรัสเซีย ประเทศไทยได้คว้าอันดับต้น ๆ ของผลโหวต "Best Country Brand for Value for Money" หรือประเทศที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คุ้มค่าที่สุด ดิดอันดับที่ 3 ของความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ดิดอันดับที่ 3 ของความเป็นมิตร และอันดับที่ 4 สำหรับการเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายในการช้อปปิ้ง การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คุ้มค่าที่สุดก็เป็นโอกาสที่ในยามวิกฤตที่หากจะประหยัดเงินในการท่องเที่ยวแล้วประเทศไทยก็ยังจะเป็นทางเลือกลำดับต้น ๆ

นอกจากสถานที่ท่องเที่ยวแล้ว ปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่สำคัญและจำเป็น คือ การคมนาคมขนส่ง ก็คงต้องขบอกรอไปถึงระบบการคมนาคมขนส่งของประเทศไทย กล่าวคือ การรถไฟไทย ซึ่งมีพัฒนาการช้ามากที่สุด เมื่อเทียบกับการขนส่งแบบอื่นๆ ระบบโครงข่ายถนนของไทยมีความก้าวหน้า ที่มีถนน 2 เลน ตั้งแต่เหนือจรดใต้ และกระจายอย่างทั่วถึงทั่วประเทศ ซึ่งระบบถนนของประเทศไทยมีจำนวนและคุณภาพที่ดีได้มาตรฐานสากล ด้วยความสะดวกรวดเร็วกว่า จึงทำให้ประเทศไทยพึ่งพาการขนส่งคนและสินค้า ด้วยรถยนต์และรถโดยสารเป็นหลัก

การขนส่งทางบก ที่กล่าวได้ว่า มีการพัฒนาขึ้นอย่างล่าช้ามาก ก็คือ รถไฟ ซึ่งคุณภาพของรถไฟไทยนั้นเรียกได้ว่า ย่ำอยู่กับที่มาตลอดระยะเวลา 30 - 40 ปี ทั้งๆ ที่ความต้องการใช้รถไฟนั้นมีมากขึ้น ดังจะเห็นว่านักท่องเที่ยวต่างประเทศก็หันมาใช้บริการรถไฟมากขึ้น เพราะในทุกเที่ยวของการเดินทางก็จะเห็นมีนักท่องเที่ยวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ นับตั้งแต่ตัวราง ขบวนรถไฟ ที่มีปัญหาเรื่องความสะอาดของตู้รถไฟ อาหารบนรถไฟที่มีราคาแพงและไม่ได้คุณภาพ ซึ่งสะท้อนถึงการบริหารจัดการ ซึ่งได้เคยมีการศึกษาถึงโครงการรถไฟความเร็วสูง รถไฟทางคู่มานานกว่า 20 ปี แต่ก็ยังไม่มีความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม ไม่ต้องพูดถึงระบบรางหรือรถไฟความเร็วสูง ที่จะเป็นเรื่องที่เป็นความคาดฝันที่ต้องใช้เวลาที่ไม่รู้ว่าจะยาวนานเป็นเมื่อไร

แต่ในปัจจุบันการบริหารจัดการของการรถไฟนั้น ขาดประสิทธิภาพโดยสิ้นเชิง ซึ่งสะท้อนออกมาโดยผลประกอบการที่ขาดทุนมาอย่างต่อเนื่อง ความคาดหวังที่จะได้รถไฟที่ทันสมัยเหมือนกับอารยะประเทศอื่นๆ สิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่สามารถดำเนินการได้ทันทีและไม่มีค่าใช้จ่ายสูง คือ ความสะอาดของตู้โบกี้ และนอกจากนี้ สิ่งที่จะต้องบริหารจัดการได้ คือ ความตรงต่อเวลา เพราะรถไฟนั้นมีความได้เปรียบ คือ การวิ่งบนรางที่จะได้ลำดับความสำคัญสูงที่ทุกฝ่ายจะต้องหยุดรอให้ แต่การรถไฟไทยนั้นจะต้องเสียเวลา อยู่สม่ำเสมอ ซึ่งแม้ว่าจะไม่ใช่ช่วงเทศกาลก็ตาม ในสัปดาห์ไหน ที่มีญาติที่ต้องเดินทางโดยรถด่วนที่เดินทางกลางคืน โดยมีความคาดหมายว่าจะถึงสถานีปลายทางในเวลาเช้าประมาณ 8 โมงเช้า ทราบไหมว่ารถไฟเสียเวลาเดินทางถึงเวลา 13.30 น. ทำให้ต้องเสียงานและพลาดการนัดหมาย และถัดมาอีกไม่กี่วัน ก็มีการเดินด้วยรถไฟอีกเช่นกัน ก็ประสบกับปัญหารถไฟเสียเวลาอีกประมาณ 3 ชั่วโมง เป็นต้น

การเสียเวลาที่เกิดขึ้นต่อเนื่องและสม่ำเสมอนี้ สะท้อนถึงความไม่มีประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ ได้มีการเปลี่ยนแปลงเวลาการเดินทาง (เพิ่มเวลาการเดินทาง) เพื่อที่จะลดปัญหาการเสียเวลานี้ แต่ปัญหารถไฟเสียเวลานี้ก็ยังไม่สามารถแก้ไขได้สำเร็จ คงไม่ต้องพูดถึงการพัฒนาของรถไฟของประเทศจีน แม้แต่ในภูมิภาคอาเซียนด้วยกัน และเห็นข่าวว่าประเทศเวียดนามกำลังจะสร้างรถไฟความเร็วสูงแล้ว ซึ่งมีความเป็นไปได้สูงมากว่าจะสามารถดำเนินการได้แล้วเสร็จก่อนประเทศไทย และถึงเมื่อนั้นแล้วรถไฟไทยก็จะอยู่ในส่วนท้ายๆ หลังประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน

ข้อ 12 การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายความว่าถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประเทศด้อยพัฒนา หมายความว่าถึง

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ประเทศกำลังพัฒนา หมายความว่าถึง

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนพัฒนาเศรษฐกิจของไทย หมายความว่าถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ตั้งแต่อดีตถึงปี พ.ศ. 2554 มีมาแล้วกี่แผน แต่ละ
แผนเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การพัฒนาเศรษฐกิจ

เป็นกระบวนการที่ทำให้รายได้ต่อบุคคลที่แท้จริง ของคนในประเทศเพิ่มขึ้นในระยะ
ยาว โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

ประเทศต่าง ๆ จำเป็นต้องพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ เพื่อการ
ยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้น การวัดว่าประเทศมีการพัฒนาเศรษฐกิจ
อยู่ในระดับใดขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งเครื่องมือสำคัญ คือ รายได้ต่อบุคคล และ
หลักเกณฑ์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่เศรษฐกิจ ซึ่งค่าใช้จ่าย หรือรายได้ต่อบุคคลเป็นเครื่องวัดฐานะทาง
เศรษฐกิจ ซึ่งสามารถแบ่งประเทศต่าง ๆ ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ประเทศด้อยพัฒนา ประเทศกึ่ง
พัฒนา และประเทศพัฒนาแล้ว

ประเทศด้อยพัฒนา มีลักษณะสำคัญคือ ระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชน
ต่ำ ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม อัตราเกิดสูง มีคนว่างงานมาก การออมมีน้อย
ขาดแคลนทุน ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ และต้องพึ่งพาอาศัยต่างประเทศมาก

ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ ปริมาณและคุณภาพของประชากร ปริมาณทรัพยากรธรรมชาติ การสะสมทุน และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

แผนพัฒนาเศรษฐกิจของไทย

ประเทศไทยได้เริ่มใช้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2504 โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับ มีจุดเน้นแต่ละแผน ดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เน้นการเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 เน้นการพัฒนาสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 เน้นความร่วมมือของราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้เอกชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เน้นความปลอดภัยมั่นคง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เน้นในเรื่องการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบท

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพื่อแก้ปัญหาดุลการค้า การคลังและการว่างงาน ตลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและ การตกต่ำทางฐานะของเกษตรกร

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 เน้นการกระจายรายได้ และการกระจายการพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบทให้กว้างขวางยิ่งขึ้น รวมทั้งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เน้นการพัฒนาศักยภาพของคน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทาง

ข้อ 13 ความหมายการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ครอบคลุมด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำว่า รายได้ประชาชาติของประเทศ มีผลต่อการพัฒนาประเทศ หมายความว่าถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หมายความถึง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ของไทย โดยย่อของแผน คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ของไทย โดยย่อ คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ของไทย โดยย่อ คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ของไทย โดยย่อ คือ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ของไทย โดยย่อ คือ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ของไทย โดยย่อ คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ของไทย โดยย่อ คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ของไทย โดยย่อ คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ของไทย โดยย่อ คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ของไทย โดยย่อ คือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนพัฒนาฉบับใด เน้นการพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน (Sustainable) มีแนวทาง
พัฒนาด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....